

EIERSKAPSKONTROLL MED FORVALTNINGSREVISJON

HELGELAND HAVN IKS

RAPPORT

Alstahaug kommune

APRIL 2020

SK1101

FORORD

Revisjon Midt-Norge SA har gjennomført denne eierskapskontrollen og forvaltningsrevisjonen på oppdrag fra Alstahaug kommunes kontrollutvalg. Undersøkelsen er i hovedsak gjennomført i perioden oktober 2019 – mars 2020.

Kontrollutvalget skal påse at forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll gjennomføres, jf. lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 23-2 punkt c) og d).

Revisjonsteamet har bestått av prosjektleder/oppdragsansvarlig Anna Ølnes og prosjektmedarbeider Sunniva Tusvik Sæter. Videre har det vært intern kvalitetssikring i ulike faser av prosjektet. Forvaltningsrevisor har vurdert egen uavhengighet overfor Alstahaug kommune og Helgeland havn IKS, jf. kommuneloven § 24-4 og forskrift om kontrollutvalg og revisjon kapittel 3.

Forvaltningsrevisjonen i Helgeland havn er gjennomført i henhold til NKRFs¹ standard for forvaltningsrevisjon, RSK 001 (Norges kommunerevisorforbund, 2011). Eierskapskontrollen er gjennomført i henhold til NKRFs veileder for selskapskontroll med vekt på eierskapskontroll (NKRF, 2018).

Vi vil takke alle som har bidratt med informasjon i prosjektet. En oversikt over tidligere gjennomførte prosjekter finnes på vår hjemmeside www.revisjonmidt norge.no.

Trondheim/Verdal 1.4.2020

Anna Ølnes /s/

Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor

Sunniva Tusvik Sæter /s/

Prosjektmedarbeider

SAMMENDRAG

Denne rapporten oppsummerer eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon i tilknytning til Helgeland havn IKS. Eierskapskontrollen og forvaltningsrevisjonen er utført etter bestilling fra kontrollutvalget i Alstahaug kommune. I vedtaket i sak 3/19 går det fram at:

«Kontrollutvalget ønsker at revisor utarbeider et forslag til en prosjektplan for et selskapskontrollprosjekt knyttet til Helgeland havn IKS.

Prosjektet skal også inneholde forvaltningsrevisjon – med problemstillinger knyttet til selskapets organisering, drift, økonomistyring og forretningsstrategi.

Kontrollutvalget ønsker i tillegg at prosjektet skal inneholde en vurdering av den inngåtte selskapsavtalen.»

Forvaltningsrevisor utarbeidet en prosjektplan som ble endelig vedtatt i sak 15/19. Følgende problemstillinger er belyst i selskapskontrollen:

1. *Utøver Alstahaug kommune eierskapet i Helgeland havn IKS i tråd med regelverk, vedtak og etablerte normer for god eierstyring? (kapittel 2)*
  - *Utøver Alstahaug kommune innflytelse over selskapet i tråd med eierandelen (problemstilling 4 – kapittel 3)*
  - *Utøver Alstahaug eierstyring gjennom eierorganet (representantskapet) (kapittel 2)*
2. *Har selskapet etablert styringssystem som sikrer måloppnåelse og forsvarlig økonomisk drift? (kapittel 4)*
3. *Har Helgeland havn IKS etiske retningslinjer som ivaretar habilitet, pålitelig økonomistyring (arbeid mot økonomiske ulovligheter) og arbeidsmiljø (herunder rutiner for varsling)? (kapittel 5)*
4. *Ivaretar selskapets styre, daglig leder og styrende dokumenter eiernes interesser og formål med selskapet (kapittel 3)*

Rapporten er delt i én del for Alstahaug kommunes utøvelse av eierskapet i Helgeland Havn IKS, og én del som er forvaltningsrevisjon i selskapet.

Eierskapsoppfølging i kommunen og representantskapet

Data, vurderinger og konklusjoner om kommunen utøver sitt eierskap i Helgeland havn bygger på gjennomgang av eierskapsmeldinger. Videre bygger det på saksframlegg, dokumentasjon og protokoller fra kommunestyremøter hvor saker som gjelder Helgeland havn er behandlet, og fra protokoller fra representantskapet. Vi har også gjennomført intervju med kommunens

eierrepresentant, ordføreren. Et rapportutkast har vært sendt til eierrepresentanten for uttalelse. Vi har ikke mottatt uttalelse fra eierrepresentanten. Vi viser til kapittel 1.3 for beskrivelse av metodisk opplegg.

Kriteriene som er lagt til grunn er basert på KS' anbefalinger om god eierstyring og IKS-lovens bestemmelser om representantskapets funksjon. Deler av KS' anbefalinger er blitt en del av kommunelovens bestemmelser om eierstyring. Kriteriene er beskrevet i kapittel 2.2.

Vi har vurdert dataene opp mot kriteriene, og oppsummerer at Alstahaug kommune i all hovedsak utøver eierskapet sitt i tråd med KS' anbefalinger om god eierstyring. De har en todelt eierskapsmelding. Forvaltningsrevisor har pekt på følgende punkt som kommunestyret kan bidra til å forbedre:

- behandle ny eierskapsmelding, og legger fram del to av eierskapsmeldingen årlig,
- synliggjør protokoller fra representantskapsmøter, revisorbekreftet årsregnskap, årsberetning, budsjett og økonomiplan gjennom f.eks. referatsaker i kommunestyret
- inkluderer eierskapsoppfølging og eierrepresentasjon i folkevalgtopplæringen

Helgeland havn IKS er et nytt selskap i sin nåværende form. Alstahaug kommune har hatt tett oppfølging av selskapet i etableringsprosessen, og har dialog gjennom samhandling mellom det kommunale foretaket og IKS-et.

Selskapsavtalen for Helgeland havn IKS ble vedtatt av representantskapet 18.5.2018, etter å ha blitt godkjent i alle eiernes kommunestyre. Selskapsavtalen inneholder det som IKS-loven krever av en selskapsavtale.

Representantskapet ivaretar i all hovedsak sine forpliktelser i henhold til IKS-loven og selskapsavtalen. Forvaltningsrevisor har pekt på følgende punkt som eierrepresentanten kan bidra til å forbedre:

- foreslå at representantskapet bruker valgkomité til å innstille styremedlemmer
- foreslår at representantskapet vedtar styreinstruks og styregodtgjørelse ved nytt valg av styre

Konklusjonen og anbefalinger som gjelder eierskapskontrollen er i sin helhet presentert i kapittel 7.

Forvaltningsrevisjon av Helgeland havn IKS

Forvaltningsrevisor har gjennomført forvaltningsrevisjon i selskapet ved å samle inn data gjennom dokument og intervju. Vi har fått tilsendt styrende dokument, dokumentasjon og

protokoller fra møter i representantskap og styret. Vi har gjennomført intervju med ledelse og ansatte med verneombuds- og tillitsvalgtfunksjon. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 1.3. Et rapportutkast har vært sendt til selskapets ledelse for uttalelse. Det har vært gjennomført videomøte med daglig leder og assisterende daglig leder i selskapet. Et verifisert referat fra møtet gjelder som høringsuttalelse, og er lagt ved rapporten i vedlegg 1. Forvaltningsrevisor har beskrevet hvordan vi har behandlet tilbakemeldingene i kapittel 6.

Revisjonskriterier som ligger til grunn for våre vurderinger og konklusjoner er hentet fra IKS-loven, med forskrifter, arbeidsmiljøloven, selskapsavtalen og veiledningsmateriale fra Samfunnsbedriftene (KS Bedrift).

Problemstillingene for forvaltningsrevisjonen belyses med revisjonskriterier, data og vurderinger i kapitlene 3 - 5. Nedenfor oppsummerer vi våre vurderinger på de tre problemstillingene som har ligget til grunn for forvaltningsrevisjonen.

Ivaretar selskapet Alstahaug kommune sine eierinteresser?

Med bakgrunn i at Alstahaug kommune har inngått samarbeid med andre kommuner i regionen om utvikling og drift av havnevirksomheten, mener forvaltningsrevisor at selskapsavtalen ivaretar Alstahaug kommunes interesser og innflytelse. Alstahaug kommune er største eier, men kan ikke få gyldig vedtak uten at den andre største eieren slutter seg til det.

Alstahaug kommune har opprettholdt det kommunale foretaket som ivaretar eierskapet til havnekapitalen. IKS-et disponerer eiendommene og får inntektene av aktiviteten. Forvaltningsrevisor mener at ordningen ikke er til ulempe for kommunen og KF-et.

Det kan ligge potensielle motsetninger når det gjelder investeringer og bruk av disposisjonsfondet til det kommunale foretaket, noe som kan hindre at nødvendige tiltak blir iverksatt. Det skal ikke ha vært problem hittil.

Styringssystem for måloppnåelse og økonomisk forsvarlig drift

Vi mener at Helgeland Havn IKS i hovedsak har etablert tilfredsstillende styringssystem for måloppnåelse og forsvarlig økonomisk drift. Forvaltningsrevisor har i anbefalingene pekt på enkelte forbedringsmuligheter:

- vurdere selskapsavtalen etter hvert, med tanke på om ordningen med og fordelingen
- mellom eierskap og disposisjonsrett til havnekapitalen er hensiktsmessig,
- legge fram beslutning i representantskapet om godtgjørelse for styremedlemmene

- sørge for at kvalitetssystemet til enhver tid er oppdatert med riktig regelverk og bestemmelser
- vurdere organisering og lederansvar, slik at dette framstår mest mulig likt for de ansatte.

Etikk, varsling, pålitelig økonomiforvaltning og forsvarlig arbeidsmiljø

Forvaltningsrevisor mener at Helgeland havn har system for etikk, varsling, pålitelig økonomiforvaltning og forsvarlig arbeidsmiljø. Selskapet har hatt problem i arbeidsmiljø som selskapets ledelse har tatt tak i. Forvaltningsrevisor anbefaler at selskapet fortsetter å følge opp arbeidsmiljøet for å motvirke uro og motsetninger blant ansatte.

Konklusjon og anbefalinger for forvaltningsrevisjonen er i sin helhet presentert i kapittel 8.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forord	2
Sammendrag.....	3
Innholdsfortegnelse	7
1 Innledning.....	10
1.1 Bestilling.....	10
1.2 Problemstillinger.....	10
1.3 Metode	11
1.4 Bakgrunn.....	11
1.5 Helgeland havn IKS.....	12
Eierskapskontroll i Alstahaug kommune	14
2 Alstahaug kommunes utøvelse av eierskap.....	15
2.1 Problemstilling	15
2.2 Revisjonskriterier	15
2.3 Eierskapsoppfølging i kommunen.....	16
2.3.1 Eiermelding.....	16
2.3.2 Protokoller.....	17
2.3.3 Opplæring.....	17
2.3.4 Habilitet.....	17
2.3.5 Kommunens deltakelse i etablering av Helgeland havn IKS.....	17
2.4 Eierskapsoppfølging gjennom eierorganet.....	20
2.4.1 Selskapsavtalen.....	20
2.4.2 Valg av styre og revisor.....	22
2.4.3 Saksbehandlingen i representantskapet	23
2.5 Revisors vurdering.....	25
2.5.1 Kommunens deltakelse i etablering av Helgeland havn	26
2.6 Revisors vurdering av eierskapsoppfølgingen i eierorganet.....	26
Forvaltningsrevisjon av Helgeland havn IKS.....	28
3 Ivaretar selskapet Alstahaug kommunes interesser.....	29
3.1 Revisjonskriterier.....	29
3.2 Data	29
3.2.1 Innflytelse og eierandel	29
3.2.2 Samhandling mellom Helgeland havn IKS og Alstahaug havnevesen KF	31
3.3 Revisors vurdering.....	33
4 Selskapets styringssystemer	35
4.1 Problemstilling	35
4.2 Revisjonskriterier.....	35
4.3 Data	36
4.3.1 Signaler fra eierorganet til selskapets ledelse	36

4.3.2	Styret	36
4.3.3	Daglig leder og administrasjonen	38
4.3.4	Økonomisk status	39
4.3.5	Økonomistyring og intern økonomisk kontroll	40
4.3.6	Strategiarbeid	41
4.3.7	Kvalitetssystem	42
4.4	Revisors vurdering	43
5	System for etikk, varsling, pålitelig økonomiforvaltning og arbeidsmiljø	45
5.1	Problemstilling	45
5.2	Revisjonskriterier	45
5.3	Data	46
5.3.1	Etiske retningslinjer	46
5.3.2	Varsling	47
5.3.3	Rutiner for å sikre pålitelig økonomistyring	48
5.3.4	Forsvarlig fysisk og psykososialt arbeidsmiljø	48
5.4	Revisors vurdering	49
6	Høring	51
7	Konklusjoner og anbefalinger - eierskapskontroll	52
7.1	Konklusjon	52
7.1.1	Alstahaug kommunes eierskapsoppfølging	52
7.1.2	Eieroppfølging i representantskapet	52
7.2	Anbefalinger	53
8	Konklusjon og anbefalinger - forvaltningsrevisjon	54
8.1	Konklusjon	54
8.1.1	Om selskapet ivaretar Alstahaugkommune sine eierinteresser	54
8.1.2	Om det er etablert styringssystem som sikrer måloppnåelse og økonomisk forsvarlig drift	54
8.1.3	Etikk, varsling, pålitelig økonomiforvaltning og forsvarlig arbeidsmiljø	54
8.2	Anbefalinger	55
	Kilder	56
	Vedlegg 1	57

Tabell

Tabell 1.	Verdifordelingen i innskudd ved inntreden. Kroner og prosent	22
Tabell 2.	Eierandel og stemmeandel. Prosent	30
Tabell 3.	Innskuddsverdier Helgeland havn IKS. Millioner kroner	31
Tabell 4.	Revidert driftsregnskap år 2018. Millioner kroner	31
Tabell 5.	Balanseregnskap 2018. Millioner kroner	31

Tabell 6.	Budsjett for 2020. Millioner kroner	32
Tabell 7.	Årsregnskap for Helgeland havn IKS.....	39
Tabell 8.	Balanseregnskap 2017 og 2018. Millioner kroner	40
Tabell 9.	Budsjett for 2020. Millioner kroner	40

Figurer

Figur 1.	Organisasjonskart Helgeland havn IKS.18. januar 2018.....	13
Figur 2.	Handlingsplan for 2018 – 2023. Oppbygging.....	42

1 INNLEDNING

Denne rapporten oppsummerer eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon i tilknytning til Helgeland havn IKS. Eierskapskontrollen og forvaltningsrevisjonen er utført etter bestilling fra kontrollutvalget i Alstahaug kommune. I dette kapitlet beskriver vi bestillingen og hvordan vi har fulgt den opp. I tillegg beskriver vi bakgrunnsinformasjon om selskapet.

1.1 Bestilling

Kontrollutvalget i Alstahaug kommune bestilte i sak 3/19 (28.2.2019) et «selskapskontrollprosjekt» knyttet til Helgeland havn. I vedtaket het det:

«Kontrollutvalget ønsker at revisor utarbeider et forslag til en prosjektplan for et selskapskontrollprosjekt knyttet til Helgeland havn IKS.

Prosjektet skal også inneholde forvaltningsrevisjon – med problemstillinger knyttet til selskapets organisering, drift, økonomistyring og forretningsstrategi.

Kontrollutvalget ønsker i tillegg at prosjektet skal inneholde en vurdering av den inngåtte selskapsavtalen.»

En revidert prosjektplan ble vedtatt i sak 15/19, der problemstillinger for kontrollen ble fastsatt.

1.2 Problemstillinger

I prosjektplanen som kontrollutvalget vedtok i oktober inngikk følgende problemstillinger:

5. *Utøver Alstahaug kommune eierskapet i Helgeland havn IKS i tråd med regelverk, vedtak og etablerte normer for god eierstyring? (kapittel 2)*
  - *Utøver Alstahaug kommune innflytelse over selskapet i tråd med eierandelen (problemstilling 4 – kapittel 3)*
  - *Utøver Alstahaug eierstyring gjennom eierorganet (representantskapet) (kapittel 2)*
6. *Har selskapet etablert styringssystem som sikrer måloppnåelse og forsvarlig økonomisk drift? (kapittel 4)*
7. *Har Helgeland havn IKS etiske retningslinjer som ivaretar habilitet, pålitelig økonomistyring (arbeid mot økonomiske ulovligheter) og arbeidsmiljø (herunder rutiner for varsling)? (kapittel 5)*
8. *Ivaretar selskapets styre, daglig leder og styrende dokumenter eiernes interesser og formål med selskapet (kapittel 3)*

1.3 Metode

Datagrunnlaget for eierskapskontrollen er hentet fra eierdokumentet i Alstahaug kommune, i tillegg til protokoller og saksframlegg. Det er i tillegg gjennomført intervju med ordfører i Alstahaug kommune, som også er leder for representantskapet. Videre har vi gjennomgått selskapsavtale og protokoller fra representantskapsmøter. Intervjuinformasjonen er dokumentert i et verifisert referat.

Datagrunnlaget for forvaltningsrevisjonen i selskapet bygger på en del av de samme dokumentene som er nevnt ovenfor (protokoller fra representantskapsmøter og intervju med representantskapsleder), styreprotokoller, oversendt dokumentasjon fra kvalitetssystem, økonomisystem og arkivsystem. Vi har gjennomført intervju med styreleder, daglig leder, assisterende daglig leder, administrativ leder, verneombud og tillitsvalgt i selskapet. Intervjuinformasjonen er dokumentert i verifiserte referat. Vi har fått svar på epost på spørsmål vi har stilt til selskapets revisor. Vi mener at dette gir godt nok grunnlag for våre vurderinger og konklusjoner på problemstillingene.

Et rapportutkast har vært sendt til eierrepresentanten og selskapets ledelse for uttalelse. Vi viser til kapittel 6 for hvordan dette har blitt håndtert. Se også vedlegg 1.

1.4 Bakgrunn

Helgeland havn IKS er et interkommunalt selskap som eies av Alstahaug, Dønna, Leirfjord og Vefsn kommuner. Selskapet har hovedkontor i Alstahaug kommune, og har et avdelingskontor i Mosjøen. Selskapet skal sikre et konkurransedyktig havnetilbud for brukerne, og skal tilrettelegge infrastruktur som sikrer en best mulig forbindelse mellom sjø- og landtransporten, og bruk av kombinerte løsninger. De to største eierne, Alstahaug og Vefsn kommune, har organisert denne virksomheten i kommunale foretak. Disse eksisterer ennå, men har en annen funksjon enn tidligere.

Nåværende selskapsavtale ble vedtatt av Alstahaug kommunestyre den 21.6.2017. Selskapet ble etablert i desember 2013, med formål å ivareta eierkommunenes oppgaver knyttet til innkreving og beregning av anløpsavgift. Det er med andre ord et ungt selskap. Herøy kommune var også med i etableringsfasen, men trakk seg ut av samarbeidet.

Alstahaug og Vefsn kommuner har fortsatt beholdt de kommunale foretakene - Havnevesenet KF. Begrunnelsen er at eierskapet til havnekapitalen fortsatt skal beholdes i kommunene, mens IKS-et disponerer og forvalter havnekapitalen. I kapittel 3 belyser vi sammenhengen og samarbeidet mellom det kommunale foretaket og det interkommunale selskapet.

1.5 Helgeland havn IKS

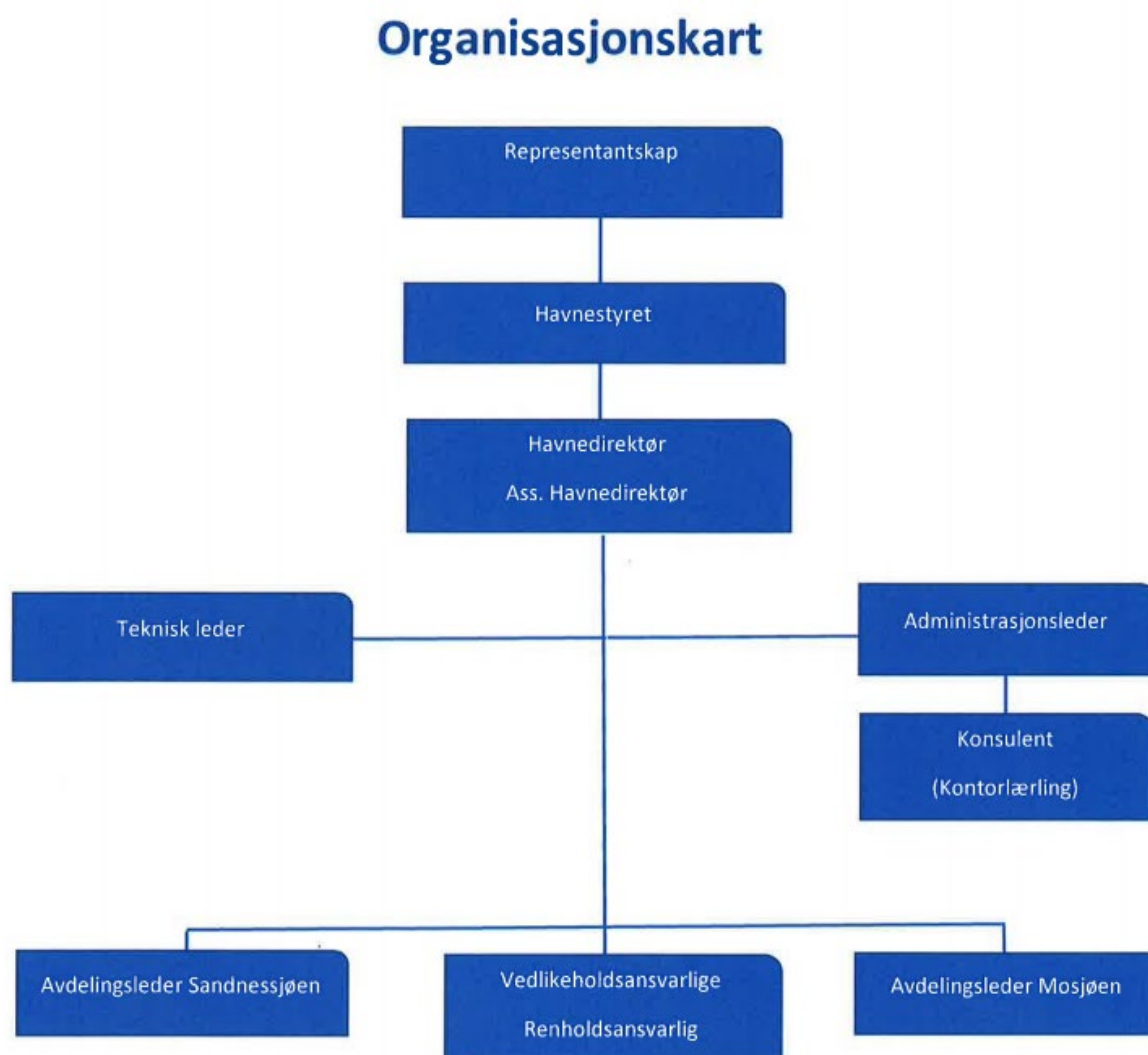
Helgeland havn IKS ble stiftet² 18.12.2013. Etter det har det vært en lang periode fram til at selskapet ble satt i drift, og gjeldende selskapsavtale ble vedtatt den 18.5.2018 (Representantskapet i Helgeland havn IKS, 2018) .

Selskapet ledes av et styre på fem medlemmer og varamedlemmer, og selskapets daglige ledelse ivaretas av havnedirektøren. Selskapet har 12 ansatte, jf. foretaksregisteret.

---

²<https://www.proff.no/selskap/helgeland-havn-iks/sandnessj%C3%B8en/havnevirksomhet-og-utstyr/IF4HL7O07T1/>

Figur 1. Organisasjonskart Helgeland havn IKS. 18. januar 2018³

Selskapets organisering blir nærmere presentert i kapittel 3.

---

³ Helgelandhavn.no

EIERSKAPSKONTROLL I ALSTAHAUG KOMMUNE

2 ALSTAHAUG KOMMUNES UTØVELSE AV EIERSKAP

2.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet eierskapskontroll:

- Utøver Alstahaug kommune eierskapet i Helgeland havn IKS i tråd med regelverk, vedtak og etablerte normer for god eierstyring?

2.2 Revisjonskriterier

Fra 1.1.2020 ble ny kommunelov fullt ut gjort gjeldende. Lovens § 17-1 er utgangspunktet for kriteriene i denne eierskapskontrollen og forvaltningsrevisjonen: Kommuner og fylkeskommuner kan utføre felles oppgaver gjennom et interkommunalt samarbeid. Et interkommunalt samarbeid skal foregå gjennom et interkommunalt politisk råd, kommunalt oppgavefelleskap, vertskommunesamarbeid, *interkommunalt selskap*, aksjeselskap eller samvirkeforetak, en forening eller på en annen måte som det er rettslig adgang til.

Videre er det tatt inn en bestemmelse om eierskapsmelding i § 26-1. I tidligere kommunelov inngikk ikke denne bestemmelsen, men KS' anbefalinger for eierstyring har hatt anbefalinger om dette. I loven framgår det at

- Kommunen skal minst en gang i valgperioden utarbeide eierskapsmelding som skal vedtas av kommunestyret (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2018)
- Eierskapsmeldingen skal inneholde kommunens prinsipper for eierstyring, oversikt over selskaper, foretak mv og formål med eierskapet i de aktuelle selskapene.
- I KS' anbefalinger anbefales det årlig gjennomgang av prinsippene for sitt eierskap ved å utarbeide eierskapsmelding for sine selskap (KS, n.d.).

Helgeland havn IKS er et interkommunalt selskap, og den videre utledningen av revisjonskriterier tar utgangspunkt i Lov om interkommunale selskap – IKS-loven (Samferdselsdepartementet, 2019) og forskrifter (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2000). Kriteriene vi her har gjort våre vurderinger rundt, er utledet fra IKS-lovens bestemmelser om:

- Selskapsavtale og hva denne skal inneholde
- Saksbehandlingen i eierorganet

Videre er KS' anbefalinger om god eierstyring i eierorganene lagt til grunn:

- Eierorganets sammensetning
- Eierorganets valg av styre og revisor

- Kommunikasjon mellom eierorgan og eiere

2.3 Eierskapsoppfølging i kommunen

I dette kapitlet beskriver vi Alstahaug kommunes generelle oppfølging av eierskapet sitt i foretak og selskap, gjennom eierskapsmelding, rapporter og protokoller fra selskapene, og opplæring og bevisstgjøring av eierrepresentanter.

2.3.1 Eiermelding

Alstahaug kommune har ikke vedtatt eiermelding så langt i inneværende valgperiode. Kommunestyret har, så vidt forvaltningsrevisor kjenner til, vedtatt eierskapsmelding én gang, og det var i sak 12/16, 16.3.2016. KS' anbefalinger for eierstyring inneholdt de samme punktene som kommunelovens bestemmelser om eierskapsmelding.

Eiermeldingen er delt i to: Den ene delen beskriver hvordan delegering av eiermyndighet gjennomføres og hvilken policy som legges til grunn for sammensetning av eierorgan og styre. Videre inneholder denne delen en beskrivelse av ulike selskapsformer, og hva som er hensiktsmessig selskapsform, kompleksiteten i organisering og styring, og hvilket nivå kontrollen og rapporteringen skal være på til eierne.

Den andre delen er en oversikt over selskapene og samarbeidstiltakene som kommunen har eierinteresser i, og en kortfattet av nøkkelinformasjon om disse.

I innledning og saksframstillingen framgår det at eiermeldingen skal være et grunnlag for:

- Å bevisstgjøre kommunestyret om eierskapet og ansvaret forbundet med det
- Selskapene til å drive sin virksomhet i tråd med strategier fra eier
- Selskapene og for eier når konkrete valg og avgjørelser skal tas

Formannskapetets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Både eiersammensetningen og formål for Helgeland havn har endret seg etter at eiermeldingen ble vedtatt. Ordføreren fortalte i intervju at kommunestyret også har behandlet meldinger for det enkelte eierskap. Ulike selskap har ulike behov. Det er ikke fastsatt noe tidspunkt for behandling av de ulike eierskapsmeldingene. Ordfører mente at eierskapsmeldingene har blitt noe forsømt. Det er viktig at kommunestyret blir bevisstgjort på hva det vil si å eie et selskap. Med eierskapsmelding for det enkelte selskap og rullering av disse vil, det med jevne mellomrom bli lagt et bedre grunnlag for å vurdere om selskapets drift stemmer med intensjonen, og om man oppnår det man ønsker, og vurderer hvorfor man eier selskapet.

Det er nærings sjefen i kommunen som gjør det administrative arbeidet med eiermeldingene.

Når det gjelder Helgeland havn så hadde kommunen en lang prosess med å godkjenne någjeldende selskapsavtale som ble vedtatt i kommunestyret i desember 2017. Ordføreren sier at han har en plan om å invitere ledelsen i Helgeland havn til et kommunestyremøte for å orientere om selskapet. Ordfører mener det er viktig å ha god dialog mellom politikere, administrasjonen, reguleringsmyndighet og Helgeland havn for å kunne ta hensyn til hverandre og snakke godt sammen.

2.3.2 Protokoller

Ordfører sa at kommunen får tilsendt protokoller fra representantskapsmøter, men de legges ikke fram for kommunestyret eller andre politiske organ. De som deltar på representantskapsmøter leser dette, men protokollene er tilgjengelige for alle som er interessert. Det foretas ingen aktiv utsendelse av protokoller til medlemmer i kommunestyret og formannskap, man må spørre for å få se. Dersom det er saker ordfører mener bør diskuteres eller forberedes, har han muligheter til dette eksempelvis gjennom å først ta saken i formannskapet og deretter vurdere å ta saken i kommunestyret.

2.3.3 Opplæring

Kommunen har ikke formell opplæring av eierrepresentanter, ifølge ordfører. Det er ulike behov hos representantene. Ordfører opplever at han kan signalisere dersom han har behov for mer opplæring. Ordfører har god kjennskap til havna og eierskap gjennom tidligere erfaringer og gjennom å være selvstendig næringsdrivende. Han føler at han ikke har hatt noe stort behov for opplæring.

2.3.4 Habilitet

Alstahaug kommune har etiske retningslinjer som omfatter folkevalgte og ansatte i kommunen. De etiske retningslinjene inneholder blant annet et punkt om habilitet. Ordfører forteller at alle i kommunen som har eierinteresser og styreverv skal melde inn dette til Styrevervregisteret. Ordfører var usikker på om dette har blitt signalisert til det nye kommunestyret (per 17.12.2019).

2.3.5 Kommunens deltakelse i etablering av Helgeland havn IKS

Alstahaug kommune vedtok å etablere Helgeland havn IKS i sak 64/13, etter innstilling fra styret i Alstahaug havnevesen KF. På samme møte ble selskapsavtalen vedtatt. Kommunene Alstahaug, Vefsn, Dønna, Leirfjord og Herøy gikk inn i samarbeidet med henholdsvis 26 prosent og 23 prosent eierandel for de to førstnevnte kommunene, mens de tre andre gikk

med 17 prosent eierandel hver. Selskapet ble første gang registrert i Brønnøysundregisteret den 15.12.2014. I perioden fram til februar 2018 var det en etableringsperiode, hvor havnedirektøren i KF-et i Vefsn kommune var utlånt som daglig leder for å sette selskapet i drift.

IKS-et hadde et representantskap, og et styre, med styreleder som stod for det videre arbeidet med å etablere selskapet, sammen med den utlånte havnedirektøren.

Høsten 2016 fikk kommunene et nytt forslag til selskapsavtale til behandling. Representantskapet og styret for Helgeland havn IKS hadde gitt ledelsen i oppgave å utrede ett felles interkommunalt selskap, Helgeland havn IKS, med delegert myndighet fra kommunene Vefsn, Alstahaug, Dønna og Leirfjord, jf. havne- og farvannsloven (Samferdselsdepartementet, 2019). Mandatet er gitt med bakgrunn at det allerede etablerte Helgeland havn IKS også da kunne ivareta kommunens oppgaver knyttet til innkreving og beregning av anløpsavgift. I de nye selskapsdokumentene inngikk ikke Herøy kommune i samarbeidet. Da avtalen ble lagt fram for de andre kommunene vedtok kommunestyrene i de to minste kommunene (Dønna og Leirfjord) avtalen slik den ble lagt fram. Alstahaug og Vefsn kommuner godkjente avtalen med unntak av punktene 1.5 og 6.3. Alstahaug hadde saken oppe i 14. desember i sak 95/16.

1.5 Deltakernes innskuddsplikt

Ved etablering og senere inntreden i HH overfører deltakerkommunene eiendomsmassen til havnekapitalen/tingsinnskuddet til HH. Til havnekapitalen hører:
a) – d)

Ved inntreden legges til grunn verdifastsettelse for den havnekapital hver deltakerkommune skyter inn i selskapet. Disse verdiene er et eget vedlegg til selskapsavtalen, og er en del av denne avtalen. HH overtar alle eiendommer, festeretter, ressurser, rettigheter og forpliktelser som den enkelte deltakerkommunes havnekapital/tingsinnskudd har ved etablering/inntreden i selskapet.

6.3 Lån

Selskapet skal ha adgang til å oppta lån til kapitalformål og til konvertering av eldre gjeld innenfor en samlet ramme på årlig 450 millioner kroner. Opptak osv.

Vefsn og Alstahaug kommuner ville ikke overlate eiendomsmassen til havnekapitalen/tingsinnskuddet til IKS-et. De ville heller ikke vedta en låneramme på kr 450 millioner.

Da selskapsavtalen på nytt ble lagt fram til behandling i Alstahaug kommunestyre i sak 20/17 vedtok de selskapsavtalen med de endringene som ble gjort i punkt 1.5 og 6.3.:

Når det gjaldt punkt 1.5 var endringen at kommunen skulle overføre disposisjonsretten til havnekapitalen til Helgeland havn. Når det gjaldt punkt 6.3 vedtok Alstahaug at låneopptaket til kapitalformål skulle ha en øvre ramme på kr 100 millioner kroner.

I prosessen med å etablere selskapet ble det gjennomført ringvirkingsanalyse, GAP-analyse og scenarioanalyse for havnevirksomheten langs Helgelandskysten. 18.2.2018 ble alle ansatte i de to KF-ene overtatt av IKS-et gjennom en virksomhetsoverdragelse.

Ordfører fortalte at ideen om et felles selskap i utgangspunktet ble initiert av regionrådet. Det var en visjon om å se Helgeland i en større sammenheng, og ikke ha dobbeltfunksjoner. Som eksempel trakk ordfører fram at de bestemte at oljerelaterte saker hørte til på Hornes, og unngikk å investere for samme formål flere steder. I Mosjøen har de muligheter for containerdrift og jernbane. Ved å se ting i en større sammenheng, kunne de bedre dra nytte av de mulighetene som fantes. Leirfjord ligger strategisk til, med nærhet til Hornes. Dønna vil etter hvert få en utfordring med å forvalte nye forskrifter rundt havn og farvann, og gjennom å samle funksjonene kunne man drive fornuftig, mente ordføreren. Eierandelen til de ulike kommunene reflekterer styrken og aktiviteten som gikk inn i IKS-et.

Det var noen betenkeligheter rundt plassering av verdier, og hvordan man ivaretar kommunens interesser på best mulig måte. Man landet på modellen med en kombinasjon av KF og IKS som ordfører mener var hensiktsmessig for Alstahaug.

Ordfører mener IKS er en hensiktsmessig organisasjonsform for Helgeland havn, da det er nært kommunen. Det er en godt utprøvd modell. Ordfører registrerer at IKS-formen er under press, da man skal drive som næringsaktør og konkurrerer med private aktører på enkelte områder. Grensesnittet her kan diskuteres. Havna er viktig i Alstahaug, og det har vært viktig for kommunen å ha et godt samarbeid med næringslivet. Det har ikke vært noen store kontroverser. KF-et eier betydelig eiendomsmasse som er strategisk plassert rundt havnebassenget. KF-et har en strategi fra den tiden ordfører satt i styret i KF-et, som tilsier at kaikanten og fremste tilgangen til sjøen kontrolleres av kommunen. Konkurransen legges bak kaikanten. Tilgang til sjø skal ikke være en konkurransefordel, og kommunen sikrer på denne måten all tilgang til sjøen. Kommunen har investert store summer, og som en liten kommune med lite penger har man oppfattet tilgangen til sjø som kommunens aktiva og kapital.

Fordeling av investeringer mellom de ulike stedene følger av de inndelingene som ligger naturlig; offshore, nordsjøtrafikk, industri, jernbane etc. Mosjøen og Sandnessjøen utfyller

hverandre godt. Ordføreren opplever ikke at det har vært noen store kontroverser mellom eierne når det gjelder fordeling av investeringer. Alstahaug og Vefsn er opptatt av å ha en god dialog. Tilgang til sjø og hav er en nøkkel til aktivitet på land. Da kommunen gikk inn i IKS-et snakket man mye om at det var viktig at man ikke la bånd på seg, slik at man sakk akterut.

2.4 Eierskapsoppfølging gjennom eierorganet

2.4.1 Selskapsavtalen

IKS-loven inneholder bestemmelser om hva selskapsavtalen som minimum skal inneholde. Selskapsavtalen for Helgeland havn inneholder de punktene som er nevnt IKS-lovens § 4, under innhold i selskapsavtalen. Selskapsavtalen er vedtatt i Alstahaug kommunestyre. De øvrige eiernes vedtak er ikke sjekket.

Selskapsavtalen er også selskapets vedtekter. I selskapsavtalen står det at selskapet har som formål å

- Samordne og utvikle en effektiv, sikker og rasjonell havnevirksomhet
Innenfor samarbeidsområdet som skaper forutsetninger for en effektiv og konkurransedyktig sjøtransport i regionen.
- Sørge for sikkerhet og fremkommelighet i selskapets havner og deltager- kommunenes sjøområder.
- Ivareta alle forvaltningsmessige og administrative oppgaver som etter Lov om havner- og farvann påligger kommunene, samt håndheve de bestemmelser som etter samme lov med tilhørende forskrifter gjelder innenfor kommunenes sjøområder.

Målsettingen for Helgeland havns virksomhet er at de samlede havneressurser til enhver tid skal utgjøre et konkurransedyktig havnetilbud for brukerne, ved blant annet å tilrettelegge infrastruktur som sikrer en best mulig forbindelse mellom sjø- og landtransporten og bruk av kombinerte⁴ transportløsninger.

For at havnene skal kunne opprettholde og videreutvikle trafikkgrunnlaget, skal Helgeland havn kunne engasjere seg i alle former for havnetilknyttet virksomhet, herunder

samferdselsspørsmål og næringsutvikling som innenfor samarbeidsområdet finnes hensiktsmessig og økonomisk fordelaktig for havneselskapet og det næringsliv havnene skal betjene.

Havneselskapet kan delta i allianser og aksjeselskaper som fremmer selskapets formål.

Tidligere har vi beskrevet deltakernes innskuddsforpliktelser, og at deltakerne har overført disposisjonsretten til havnekapitalen til Helgeland havn. I selskapsavtalens vedlegg 1, punkt 3 framgår det at Helgeland havn skal disponere alle eiendommer, festerettigheter, ressurser, rettigheter og forpliktelser som inngår i den enkelte deltakerkommunes havnekapital ved etablering/inntreden i selskapet. Videre heter det at det skal inngås leieavtaler mellom den enkelte deltakerkommune og Helgeland havn for disse fasilitetene. Leien skal være basert på selvkost (faktiske kostnader ved betjening av lån som gjelder disse fasilitetene. Helgeland havns disposisjonsrett innebærer også forvaltnings-, drifts-, og vedlikeholdsansvaret for de nevnte eiendommene. For faste eiendommer beholder den enkelte deltakerkommune påhvilende låneforpliktelser og betjener disse. Dersom det foretas utbedringer utover nødvendig vedlikehold skal dette finansieres av den respektive deltakerkommune og aktiveres i kommunens regnskap. Slike tiltak skal forelegges den enkelte deltakerkommune for avgjørelse.

Dersom det oppføres nye bygg/anlegg, skal dette finansieres og eies av Helgeland havn IKS.

Daglig leder fortalte at IKS-et har ansvar for alt vedlikehold og at de får alle inntekter fra aktivitetene. IKS-et betaler renter og avdrag på lånene som ligger i KF-ene. En stor del av budsjettet går til dette. Dersom det skal investeres i et nytt objekt, er det IKS-et som investerer. Dersom det skal investeres i bygg etc. som eies av KF-et, da blir det en diskusjon om investeringen er så stor at det skal legges til IKS-et (som da også tar over eierskapet av bygget/eiendelen), eller om det er en mindre investering som gjøres i KF-et.

Det er komplisert å gjøre vedtak både i IKS-et og KF-ene. Dette skjer hvis investeringene skjer i KF-et. Vedtakene følger linja først i IKS-et, deretter i KF-et. Dette tar mye tid. Dersom investeringene skjer i IKS-et, er det kun her dette behandles.

De to KF-ene har nå vært igjennom en intensiv investeringsperiode hvor det har blitt investert for ca. 600 millioner kroner. Dersom kommunen ønsker å bygge kai, men selskapet/styret ikke er enig, må kommunen selv finansiere dette. Dette skjer enten i KF, eller i kommunen hos Dønna og Leirfjord.

Verdiene og verdifastsettelsen ved deltakernes inntreden⁵ er vedlegg til selskapsavtalen.

I vedlegg 1 til selskapsavtalen heter det at

Ved uttreden eller oppløsning, anvendes verdifordeling basert på verdsettelse av innskudd ved selskapssammenslutningen, og ikke etter avtalte eierandeler. Det vises til verdsettelse i rapport av 15.06.2015 fra Bluecon «Verdivurdering av Helgeland havn I KS Sluttrapport».

Samme prinsipp anvendes ved regulert fordeling pga. deltakere i tilgang eller avgang etter selskapssammenslutningen.

Verdifordelingen på innskuddene var slik ved inntreden:

Tabell 1. Verdifordelingen i innskudd ved inntreden. Kroner og prosent

Kommune	Verdsettelse av innskudd ved selskapssammenslutningen	Prosent
Alstahaug	147,1	62,5
Vefsn	87,4	37,1
Dønna	0,5	0,2
Leirfjord	0,5	0,2

2.4.2 Valg av styre og revisor

Selskapsavtalen har bestemmelser om valg av medlemmer til styret. Styret velges av representantskapet og består av fem faste medlemmer, og to varamedlemmer. Representantskapet utpeker styrets leder og nestleder.

Representantskapet foretok i sak 4/18 valg av styremedlemmer. Til saken tok en av medlemmene i representantskapet til orde for å gjøre valget av styremedlemmer mer demokratisk ved invitere respektive kommunestyre til å ha en mening om styrets sammensetning.

Som vi har sett i kapittel 2.4.1 har representantskapet foretatt utskiftninger av enkeltmedlemmer i styret. Videre har vi sett at representantskapet tar sikte på å velge nytt styre tidlig i 2020.

---

⁵ 30.1.2018

Styrets medlemmer velges for to år. Representantskapet kan når som helst i perioden foreta nyvalg av havnestyremedlemmer.

Videre framgår det at ansattes representasjon i styret skal være i henhold til gjeldende lovverk.

Representantskapet har ikke valgt valgkomité. Det går heller ikke fram av selskapsavtalen at det skal oppnevnes valgkomité. Ordfører fortalte at representantskapet har en dialog med styreleder om hvilke kvaliteter og kompetanser som bør være i styret. Ordfører opplever at representantskapet fungerer på en god måte.

Ordfører opplever at styret er hensiktsmessig sammensatt. Han har inntrykk av at det savnes noe offshorekompetanse, og representantskapet skal se på det.

I selskap som har 30 eller færre ansatte har representanter for de ansatte tilsvarende møterett i styret som ansatte etter kommuneloven §13-4. Det gjelder saker om forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstakere. Det er ikke ansattrepresentant i styret, og ansatte har heller ikke møte og talerett i styret. Ordfører kjente ikke til hvorfor det ikke er ansattrepresentant i styret.

Ordfører har ikke vært med på å fastsette styrehonorar, men mener at dette er noe man vurderer. Ordfører forteller at Helgeland er en nøktern region.

Ordfører opplever at det er en god dialog med styret og administrasjonen i selskapet. Representanter fra begge deltar på representantskapsmøtet.

Sammensetningen av havnestyret ble gjennomgått i oktober 2019. Det framgår av protokollen at representantskapet ønsket å gjøre en utskiftning, og gjennomførte dette. Det framgår av protokollen at styrets øvrige medlemmer vil bli vurdert tidlig i 2020. Ingen av de nåværende medlemmene i styret har funksjoner i den øverste politiske ledelsen i sin kommune.

Representantskapet velger revisor. KPMG er valgt revisor i Helgeland havn IKS.

2.4.3 Saksbehandlingen i representantskapet

IKS-loven har bestemmelser om at eierorganet skal ha minimum to møter i året. Representantskapet for Helgeland havn IKS har hatt fire møter i 2018 og fem møter i 2019.

IKS-loven og selskapsavtalen har bestemmelser om hva som skal saksbehandles i representantskapet (se kapittel 2.4.1).

Representantskapet behandlet selskapets årsregnskap for 2017 i sak 07/18. I note 6 framgår det at det ikke er utarbeidet drifts- eller investeringsbudsjett slik forskriften krever, fordi det ikke

før i slutten av 2017 ble avklart at deltakerkommunene skulle gå videre med gjennomføring av etablering av drift i Helgeland havn IKS.

I sak 3/19 behandlet representantskapet årsregnskap og årsrapport for 2018.

Drifts- og investeringsbudsjett for 2018 ble behandlet i sak 8/2018. Av protokollen framgår det at hvert investeringsprosjekt skal legges fram for representantskapet for godkjenning. Budsjett for 2019 (drifts- og investeringsbudsjett) og Økonomiplan for 2020-2022 ble vedtatt i sak 21/18, og budsjett for 2020 og Økonomiplan for 2021-2023 var oppe i sak 21/2019 (protokoll ikke formelt godkjent per februar 2020).

Representantskapet har behandlet to saker om investeringer, i tillegg til to som er trukket. I sak 23/18 behandlet representantskapet sak om landstrømanlegg ved Mosjøen havn. Vedtaket gikk blant annet ut på at landstrømanlegget skulle finansieres gjennom tilskudd fra Enova (kr 2 275 000,-) og havnevesenets disposisjonsfond (kr 5 227 000,-). I sak 24/18 vedtok representantskapet rehabilitering av godsterminalen i Sandnessjøen. Representantskapet vedtok at tiltaket skulle finansieres av havnevesenets (Alstahaug) disposisjonsfond (inntil kr 7 067 240,-). Det er KF-et som har avgjørelsesmyndighet i slike saker.

Investeringer behandles enkeltvis i styre og representantskap. Styreleder sa at det er viktig å investere i alle IKS-ets kommuner, og bruke stordriftsfordelene til å se på Helgeland i et helhetsperspektiv. Investeringsbudsjettet som fremmes fra administrasjonen og styret, er basert på innspill fra eierkommunene.

Havneselskapets styringsorgan må årlig behandle havneregulativ, på samme måte som at kommunene vedtar gebyrsatser. Representantskapet vedtok i sak 9/18 Forskrift om anløpsavgift for Helgeland havn IKS 2018 og i sak 10/18 Forskrift om saksbehandlingsgebyr for Helgeland havn IKS. I sak 20/18 anløpsavgift og havneregulativ for 2019 for Helgeland havn IKS. Representantskapet hadde en informasjonssak i sak 4/19 om anløpsavgift og havneregulativ 2019 som ble utsatt. Vi har ikke sett av sakspapirer til møter etterpå at det har vært tatt opp på nytt. I sak 19/18 vedtok representantskapet Ordensforskrift for Helgeland havn IKS.

Representantskapet skal fatte beslutning om opptak av lån innenfor den ramme som følger av selskapsavtalens punkt 6.3. Det har ikke vært saker om låneopptak i representantskapet for Helgeland havn i årene 2018-2019.

Det framgår av selskapsavtalen at representantskapet skal fastsette styreinstruks og godtgjørelse for styret. Representantskapet vedtok styreinstruks og godtgjørelse til styret i 2015. De har ikke hatt saker om styreinstruks eller godtgjørelse til styret etter det. I høringsmøtet framgår det at det skal utarbeides ny styreinstruks.

2.5 Revisors vurdering

I dette kapittelet oppsummerer forvaltningsrevisor sine vurderinger av Alstahaug kommunes ivaretagelse av eierskap i foretak og selskap som de eier eller er medeier i.

KS anbefaler at kommunen årlig fastsetter prinsipper for sitt eierskap ved å utarbeide eierskapsmelding for sine selskaper. I kommuneloven har det kommet inn en bestemmelse om at kommunestyret minst en gang i valgperioden skal utarbeide slik eierskapsmelding. Alstahaug kommune behandlet eierskapsmelding for første gang i mars 2016, og har ikke hatt til behandling slik melding etter det.

KS anbefaler at eierskapsmeldingen skal inneholde kommunens prinsipper for eierstyring, oversikt over selskaper, foretak mv. og formål med eierskapet i de aktuelle selskapene. Det er inntatt bestemmelse i ny kommunelov om at eierskapsmeldingen skal inneholde de nevnte anbefalingene fra KS.

Eiermeldingen fra 2016 inneholder i det vesentligste anbefalingene fra KS (og kommunelovens bestemmelser om innhold).

Den andre delen av Eiermeldingen inneholder oversikt over selskapene og kortfattet nøkkelinformasjon om disse. Etter revisors vurdering burde den sistnevnte oversikten som minimum behandles i kommunestyret årlig, noe den ikke har blitt.

Det er ikke utarbeidet Eiermelding etter at Helgeland havn IKS ble satt i drift i 2018. Eiermeldingen gir derfor ikke noe realistisk bilde av hvordan selskapet drives i dag.

Likevel kan det sies at kommunen har hatt mye oppmerksomhet rundt eierskapet til Helgeland havn, ettersom selskapsavtalen og underliggende dokument har vært til grundig behandling i kommunestyret, senest i juni 2017.

KS anbefaler at det etableres kommunikasjonsformer mellom kommunestyret og selskapet utover eierskapsmeldinger. Eksempler på kommunikasjonsformer kan være Eiermøter, informasjon fra selskapets Eierrepresentant og/eller selskapets ledelse i kommunestyret, protokoller, budsjett og årsregnskap som referatsaker mv. Det er ikke etablert kommunikasjonsformer utover den informasjonen som kommer fram i forbindelse med Eiermeldinger og spesielle saker som knyttet til det enkelte selskap (f.eks. behandling av selskapsavtale).

KS anbefaler at kommunestyret gis tid til kompetanseutvikling som ledd i å styrke det kommunale eierskapet gjennom opplæring av folkevalgte. Alstahaug kommune har ikke lagt opp til spesiell opplæring av sine folkevalgte knyttet til kommunalt eierskap.

Alstahaug kommune har etiske retningslinjer, som oppfordrer folkevalgte til å melde inn eierinteresser og styreverv i Styrevervregisteret.

2.5.1 Kommunens deltakelse i etablering av Helgeland havn

Det har vært en lang prosess med etablering av Helgeland havn IKS. Fra 2013 til 2018, da alle ansatte i Alstahaug havnevesen KF ble overført til IKS-et, har det vært en prosess der formålet med selskapet og selskapets ivaretagelse av Alstahaug kommunes interesser jevnlig har vært oppe til drøfting i kommunestyret. Alstahaug kommune har, i likhet med Vefsn kommune, valgt å beholde eierskapet til havnekapitalen, og overgi disposisjonsretten til denne til Helgeland havn IKS. Etter revisors vurdering er det tegn på at Alstahaug kommune inntil 2018 har hatt tett oppfølging og dialog med IKS-et.

2.6 Revisors vurdering av eierskapsoppfølgingen i eierorganet

Selskapsavtalen for Helgeland havn IKS ble vedtatt av representantskapet 18.5.2017. Selskapsavtalen ivaretar alle minimumskravene som IKS-loven setter til innhold i selskapsavtalen. Selskapsavtalen utgjør selskapets vedtekter. Etter revisors vurdering ivaretar selskapsavtalen lovens minimumskrav.

Etter revisors vurdering er selskapsavtalen tydelig på sammensetning og saksbehandling i representantskapet. Ingen av eierkommunene kan alene, eller sammen med de minste kommunene avgjøre beslutninger i representantskapet.

Det er ikke obligatorisk med valgkomité til å innstille på styremedlemmer, slik KS anbefaler det. Representantskapet i Helgeland havn har ikke oppnevnt valgkomité som innstiller på styremedlemmer. Det går ikke fram av selskapsavtalen at det skal være valgkomité. Loven åpner for at styremedlemmer kan byttes ut ved behov, noe revisor ser at representantskapet har benyttet seg av. Det har skjedd i dialog med styreleder.

Representantskapet har hatt 4-5 møter i årene 2018 og 2019. Det har trolig sammenheng med at selskapet fortsatt er i en etableringsfase.

Ifølge IKS-loven skal representantskapet behandle selskapets regnskap, budsjett og økonomiplan, og andre saker som etter loven eller selskapsavtalen skal behandles i representantskapet. Årsbudsjettet skal inneholde en oversikt over selskapets investeringer i budsjettåret og hvordan disse skal finansieres. Etter revisors vurdering har selskapets representantskap ivare tatt lovens og forskriftens bestemmelser når det gjelder årsregnskap,

budsjett og økonomiplan, og de har vedtatt at alle investeringer skal behandles som egen sak i representantskapet.

Representantskapet vedtok styreinstruks i 2015, og en ny instruks er under utarbeiding.

FORVALTNINGSREVISJON AV HELGELAND HAVN IKS

3 IVARETAR SELSKAPET ALSTAHAUG KOMMUNES INTERESSER

I dette kapitlet belyser vi om Helgeland havn IKS ivaretar Alstahaug kommunes interesser. Det har vi belyst gjennom å se på om:

- Selskapsavtalen ivaretar Alstahaug kommune som største eier
- Om samhandlingen med Alstahaug havnevesen KF

3.1 Revisjonskriterier

Revisjonskriteriene har utgangspunkt i vedtatt selskapsavtale med vedlegg.

Når det gjelder selskapsavtalen, og Alstahaug kommunes interesser så vurderer vi spesielt på punktene 1.7, 2.1. og 2.2 om

- Deltakernes eier- og stemmeandel, ansvar og plikter
- Oppnevning og sammensetning
- Representantskapets saksbehandling – beslutninger i representantskapet

Når det gjelder samarbeidet med Alstahaug havnevesen KF vil det være selskapsavtalens punkt 1.5, 9 og 10, i tillegg til selskapsavtalens vedlegg 1 og 2 om:

- Deltakernes innskuddsplikt
- Inntreden i selskapet
- Uttreden av selskapet
- Inngangsverdier (vedlegg 1)
- Skjematisk opplisting av havnekapitalen (vedlegg 2)

3.2 Data

Nedenfor presenterer vi data som belyser eiernes innflytelse etter eierandel (Alstahaug) og samhandlingen mellom Helgeland havn IKS og Alstahaug havnevesen KF.

3.2.1 Innflytelse og eierandel

Deltakerne utøver sitt eierskap i Helgeland havn IKS i representantskapet. Avtalens punkt 1.7 beskriver eier- og stemmeandel.

Tabell 2. Eierandel og stemmeandel. Prosent

Kommune	Eier- og stemmeandel. Prosent
Alstahaug	64,0
Vefsn	31,0
Dønna	3,0
Leirfjord	2,0

Eierkommunene hefter for selskapets forpliktelser i henhold til sin eierandel. I punkt 2.2 framgår det at beslutninger i representantskapet bestreber konsensus og at alle flertallsbeslutninger skal ha minimum 80 prosent av stemmene i henhold til eierandel de deltakende kommunene har i selskapet. Ingen av kommunene har 80 prosent eierskap. De to største kommunene kan ikke alene få 80 prosent av stemmene sammen med en eller begge de minste eierne. For at et vedtak skal være gyldig må begge de største eierne gi tilslutning til det.

Alstahaug kommune er representert med ordfører i representantskapet og varaordfører som varamedlem til representantskapet. Representanten fra Alstahaug er nåværende leder for representantskapet. Representantskapet har hatt to møter etter at ordfører trådte inn i sin stilling. Det er fire eierrepresentanter i IKS-et. I forrige valgperiode hadde Vefsn representantskapslederen. Nå har Alstahaug representantskapslederen. Møtegodtgjøring for representantskap ligger i ordførerlønningen. I selskapsavtalens punkt 9 framgår det at eierandelen til inntredende kommune skal fastsettes ut fra verdien av kommunens innskudd i forhold til selskapets totale verdi, samt eventuelle forhandlinger mellom partene. Punkt 10 gjelder uttreden. Ved uttreden skal disposisjonsretten til arealer og installasjoner i den uttredende kommune tilbakeføres til gjeldende kommune. Verdien av naturaluttaket skal baseres på samme metode og prinsipper som ble lagt til grunn ved etableringen av selskapsavtalen (18.5.2017). I vedlegg til selskapsavtalen framgår innskuddsverdiene som er lagt til grunn:

Tabell 3. Innskuddsverdier Helgeland havn IKS. Millioner kroner.

Kommune	Verdsettelse av innskudd ved selskaps sammenslutningen
Alstahaug	147,1
Vefsn	87,4
Dønna	0,5
Leirfjord	0,5

Alstahaug kommune har størst verdiinnskudd av kommunene, 62,5 prosent av de totale innskuddsverdiene.

3.2.2 Samhandling mellom Helgeland havn IKS og Alstahaug havnevesen KF

Forvaltning av Alstahaug kommune sin havnekapital og havnevirksomhet ble utført av Alstahaug havnevesen KF fram til selskapsavtalen for IKS-et ble revidert, og alle ansatte i havnevesenet ble overført til IKS-et. Havnekapitalen er fortsatt i Alstahaug havnevesen KFs eierskap, og KF-et avgir årsregnskap og årsberetning til Alstahaug kommune.

Tabell 4. Revidert driftsregnskap år 2018. Millioner kroner

	Årsregnskap for AHV KF
Driftsinntekter	16,4
Driftskostnader	13,5
Årsresultat	0,2

Tabell 5. Balanseregnskap 2018. Millioner kroner

	Balanseregnskap for 2018 AHV KF
Sum anleggsmidler	255,7
Sum omløpsmidler	30,2
Sum eiendeler	285,9
Sum egenkapital	90,0
Sum langsiktig gjeld	185,7
Sum kortsiktig gjeld	10,1

Tabell 6. Budsjett for 2020. Millioner kroner

	Budsjett for 2020 AVH KF
Sum driftsinntekter	11,3
Sum driftsutgifter	7,5
Netto finansposter	10,7
Netto driftsresultat	0,2
Investeringsbudsjett	0,3

I budsjettdokumentet fremgår det at det meste av havnedriften er overført til IKS-et, men at det fortsatt vil være igjen aktivitet så lenge man opprettholder KF-et. Kostnader i KF-ets driftsregnskap er knyttet til møtegodtgjørelse til styremedlemmer, lisens til dataprogrammer, revisjonskostnader og kostnader til renter og avdrag og forsikringer. Forsikringer står fortsatt på KF-et som eier av bygninger og anlegg, men dekkes i sin helet av IKS-et. Renter, avdrag og forsikringer dekkes inn av IKS-et.

I investeringsbudsjettet er det planlagt kostnader til solreflekterende glass på godsterminalen, 280 000 kroner, finansiert av disposisjonsfondet.

Dersom det skal gjøres utbedringer av bygg/anlegg utover det som IKS-et har disposisjonsrett til, skal de finansieres av respektive deltakerkommune og aktiveres i kommunens regnskaper.

I Alstahaug kommune har det vært to investeringssaker i 2019 og 2020, som er finansiert av disposisjonsfondet til KF-et:

- Rehabilitering av tak og fasade på godsterminalen
- Solreflekterende glass på godsterminalen

Prosessene i slike saker er at investeringssaken først behandles av styret og representantskapet i IKS-et, og deretter av styret i KF-et og Alstahaug kommunestyre. De vi intervjuet mente at dette fungerer greit i praksis, men at det vil bli en merkelig situasjon dersom vedtak i IKS-ets styringsorgan motstrides av KF-et. IKS-et vedtar ikke utbygging uten å ha vært i kontakt med kommunen, noe som er viktig. Det er en klar fordeling på hva som hører til kommunen og hva som hører til IKS-et, ifølge styreleder.

Daglig leder i IKS-et fortalte at dersom det skal investeres i bygg mv. som eies av KF-et kan det bli en diskusjon om investeringen skal dekkes gjennom disposisjonsfondet eller lån i KF-

et, eller om investeringen er så stor at den skal dekkes av IKS-et. I det sistnevnte tilfellet vil IKS-et ta over eierskapet av bygget/eiendelen.

Daglig leder og assisterende daglig leder i IKS-et er havnedirektører i henholdsvis Mosjøen og Alstahaug, og sørger for avleggelse av årsregnskap og årsberetning, i tillegg til budsjett for respektive KF. Videre sørger de for innkalling til styremøter, med tilhørende og protokollføring fra møtene og legger fram saker for styrene i KF-ene.

Assisterende daglig leder i IKS-et sa at KF-et skal ha en gjennomgang med Alstahaug kommune i løpet av 2020, og se på KF-ets fremtid. Han mente at alle funksjoner i utgangspunktet kan legges til formannskapet, og at de kan utgjøre styret. KF-et har 3-4 møter i året. Så lenge KF-et består, må det budsjetteres og føres regnskap. Det er hans ansvar å påse at dette gjøres. Revisjon Midt-Norge er revisor for KF-et. KF-ets eiendeler disponeres fullt ut av Helgeland havn IKS.

IKS-et har ansvar for vedlikehold av eiendom som disponeres fra KF-et, noe som kan være utfordrende, ifølge assisterende daglig leder. Et eksempel på dette er renovering av tak på et bygg. Skal det regnes som vedlikehold, eller investering? Det som må avskrives over år, regnes ikke som vedlikehold. Det betyr at det er KF-et som skal ta kostnadene, ikke IKS-et. Denne lange beslutningsprosessen (IKS-ets organer og KF-et og kommunens organer) gjør at slike beslutninger er tungt organisert. Ifølge assisterende daglig leder var dokumentavgift på ca. 10 millioner kroner en viktig grunn til at eiendomsmassen ikke er overført til IKS-et. I aksjeselskap som fusjonerer kan man ta alle eiendommer inn i det nye selskapet uten dokumentavgift. Dette er ikke mulig for KF som fusjonerer. Samtidig er kommunene beskyttende ovenfor havnekapitalen og ønsker å ha kontrollen på denne. Vi viser for øvrig til kapittel 2.4.1 om selskapsavtalen, hvor dette også beskrevet.

3.3 Revisors vurdering

Kontrollutvalget har vært opptatt av om selskapsavtalen ivaretar Alstahaug kommunes interesser og hvordan samhandlingen mellom selskapet og Alstahaug havnevesen KF er ivaretatt

Når det gjelder selskapsavtalen og Alstahaug kommunes interesser så er deltakernes eier- og stemmeandel slik at Alstahaug kommune har 64 prosent av stemmene. I utgangspunktet har de dermed flertall alene. Det er slik at selskapsavtalen krever minimum 80 prosent tilslutning for at et vedtak skal gå gjennom. Det betyr at Alstahaug må ha med nest største eier, Vefsn kommune, for å få gjennomslag og nok stemmer. På den ene siden kan det ses på som at Alstahaug kommune ikke har nok innflytelse i forhold til størrelse. På den andre siden er det

en fordel i samarbeid som dette at eierne er enige om beslutningene som tas i styringsorganene. Etter revisors vurdering støttes innholdet på dette punktet både av eierrepresentanten fra Alstahaug og selskapets ledelse.

Kontrollutvalget har vært opptatt av samhandlingen mellom Helgeland havn IKS og Alstahaug havnevesen KF. Eierskapet til havnekapitalen i Alstahaug kommune ivaretas av KF-et. IKS-et står for alt vedlikehold og får inntektene fra aktiviteter. Det er IKS-et som betaler renter og avdrag på lånene i IKS-et. Etter revisors vurdering synes det som at det er KF-et som kommer best ut av en slik avtale. Investeringer som berører disposisjonsfondet eller lån i Alstahaug kommune skal først behandles av styringsorganene i IKS-et, og deretter av styret i KF-et og kommunestyret. Hittil har det ikke vært noe utfordringer rundt dette, men i verste fall kan IKS-ets organ og kommunens organ fatte motstridende vedtak. Det er IKS-ets assisterende daglige leder som er administrativ leder i KF-et, ved at det er han som legger fram saker til behandling for styret i KF-et. På den måten er dialogen mellom IKS-et og KF-et godt ivaretatt, etter revisors vurdering.

4 SELSKAPETS STYRINGSSYSTEMER

4.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet «selskapets styringssystemer»:

- Har selskapet etablert styringssystem som sikrer måloppnåelse og forsvarlig økonomisk drift?

4.2 Revisjonskriterier

Kriterier for denne problemstillingen er hentet fra IKS-loven og selskapets nåværende selskapsavtale og førende dokument fra KS Bedrift. Vi vil følge linjen fra eierorganet, styret og til daglig leder.

I kapittel 2.4 beskrev vi føringene for eierorganets funksjon, og hvordan disse føringene har blitt fulgt opp i representantskapet i Helgeland havn IKS.

Det er IKS-lovens §§ 10 – 14, med tilsvarende punkt i selskapsavtalen, som er utgangspunkt for kriteriene som revisor har gjort sine vurderinger utfra.

- Styret skal legge fram saker for representantskapet i henhold til IKS-loven og selskapsavtalens bestemmelser
- Styret skal følge opp føringer fra representantskapet
- Styret har ansvar for en tilfredsstillende organisasjon av selskapets virksomhet.
- Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet, og skal sørge for at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll
- Styret skal føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.
- Daglig leder forestår den daglige ledelse av selskapet
- Den daglige ledelse omfatter ikke saker som etter selskapets forhold er av uvanlig art eller av stor betydning. Slike saker kan den daglige leder bare avgjøre når styret i den enkelte sak har gitt daglig leder myndighet til det
- Daglig leder er ansvarlig for internkontroll med lovpålagte oppgaver som selskapet utfører på vegne av kommuner. Kommuneleien § 25-1 gjelder på tilsvarende måte så langt den passer (internkontroll).

4.3 Data

4.3.1 Signaler fra eierorganet til selskapets ledelse

I kapittel 2.4.2 har vi gjennomgått noen saker som representantskapet har fattet vedtak om. Disse sakene er signaler til selskapets styre og daglig leder. Dette kapitlet beskriver innhold i vedtak som eierorganet har fattet, og som spesifikt gir ledelsen føringer for oppfølging.

En gjennomgang av sakene som representantskapet behandler viser at de i all hovedsak fatter vedtak i tråd med styrets innstilling. De fleste styresakene går til representantskapet for endelig behandling.

Selskapsavtalen, og vedlegg 1 til denne, er en sak som har vært gjenstand for behandling i flere omganger i representantskapet. Vedlegget gjelder eierskap og disposisjonsrett til deltakerkommunenes havnekapital og opplisting av denne. Den ble avsluttet i sak 11/19, 23.8.2019, hvor representantskapet vedtok siste versjon av dokumentet «Skjematisk opplisting av havnekapitalen» (vedlegg 1 til Selskapsavtalen). Det er kvalitetssikringen av opplistingen av havnekapitalen som vært grunnen til at det har vært opp flere ganger.

En annen sak som representantskapet ønsket ny behandling av, var forslag til ny Ordensforskrift for Helgeland havn. Representantskapet ønsket saken tilbake dersom det kom innspill fra offentligheten som ble hensyntatt. Ordensforskriften for 2019 har ikke vært oppe i representantskapet senere.

Representantskapet har vedtatt revisorbekreftet årsregnskap, årsberetning og budsjett- og økonomiplan.

4.3.2 Styret

Vi gjennomgår her styrets saksbehandling etter at gjeldende selskapsavtale og vedtektene trådte i kraft fra 30.1.2018. Styret er valgt av representantskapet, og det er de som har valgt leder og nestleder i styret. De ansatte har ikke representant i styret, og møter heller ikke med tale- eller møterett. Styret med varamedlemmer består av fire menn og tre kvinner.

Ingen av dagens styremedlemmer er ordførere eller varaordførere i noen av deltakerkommunene. Styreleder har hatt flere roller i Mosjøen havnevesen KF før han trådte inn som styreleder i Helgeland havn IKS.

Representantskapsleder sa at etableringen av Helgeland havn IKS for hans kommune var en del av strategien for å profesjonalisere selskapene. Tidligere var politikere styremedlemmer, mens man nå ser etter styremedlemmers kvaliteter og kompetanser og hva man har bruk for i

styresammensetningen. Representantskapslederen ga uttrykk for at han lytter til signalene som gis fra styret på hvilken type kompetanse det er behov for. Aktuell kompetanse kan være juridisk, maritim, offshore, kontaktnett osv. Tidligere så vi at representantskapslederen i hovedsak var fornøyd med sammensetningen av styret, men at offshorekompetanse kunne vært ønskelig.

Styreleder fortalte at han vurderte at dagens kompetansesammensetning i styret er variert. Det er få folkevalgte. Ett styremedlem representerer fiskeri/kystnæring som har politiske koblinger til en representant i Transportkomiteen på Stortinget. Andre styremedlemmer har for eksempel kompetanse innen bygg. Styreleder har vært tydelig på at han ikke ønsker politikere i styret, og har fått noe kritikk for dette. Han har begrunnet sitt ønske og fått gjennomslag for dette. Styreleder mener at siden representantskapet er 100 prosent politisk og man har en god dialog mellom styret og representantskapet, fanger man opp eventuelle politiske hull i styret. Det har vært noe utskiftninger av enkeltmedlemmer i styret i perioden, og i begynnelsen av 2020 skal det velges nytt styre.

Forvaltningsrevisor har mottatt protokoller og sakspapir fra 8 styremøter i 2018 og 5 styremøter i 2019.

I det første møtet konstituerte styret seg, og vedtok godtgjørelse for styreleder og nestleder, og møtegodtgjørelse for de øvrige medlemmene. Styreleder har en godtgjørelse på kr 40.000, - nestleder har en godtgjørelse på kr 2000 per møte. Styremedlemmer og varamedlemmer blir godtgjort med kr 1500 per møte. Vi kan ikke se at sak om godtgjørelse til styret er lagt fram for representantskapet. Dette er de satsene som representantskapet vedtok i 2015.

Ellers vedtok styret tilsetting av nåværende daglig leder i 100 prosent stilling. Styret vedtok dessuten at det skulle utarbeides en passus i ansettelseskontrakten til assisterende daglig leder om hvordan hans rettigheter skulle ivaretas når nåværende daglig leder avslutter sitt ansettelsesforhold. Det er en passus i ansettelseskontrakten om at når daglig leder ønsker å tre av, skal styret gjennomgå hvilke kvalifikasjoner de ønsker å ha hos ny daglig leder. Dersom nestleder fyller disse kvalifikasjonskravene, skal han tilbys stillingen. Dersom han ikke fyller kravene, skal stillingen lyses ut.

På møtet etter vedtok styret lønn og andre betingelser for daglig leder. Styret vedtok blant annet at eventuell firmabil til daglig leder skulle leases og at eventuelle leasingkostnader skulle være lavere enn hva daglig leder ville oppnå ved kjøregodtgjørelse etter statens satser.

I det andre møtet vedtok styret Strategiplan 2018 – 2023 i sak 10/18. I vedtaket ba de administrasjonen utarbeide et forslag til handlingsplan ut fra strategiplanen.

I sak 16/18 vedtok styret å be Alstahaug havnevesen KF og Mosjøen havn KF tilføre selskapet likviditet med kr 1,6 millioner kroner fordelt likt mellom de to KF-ene⁶.

I sakene 24 og 25/18 vedtok styret prosedyre for lønnspolitisk plan. Havnedirektøren fikk ansvar for å gjennomføre lønnsfastsetting gjennom lønnsforhandlinger og ansettelse. Videre vedtok styret seniorpolitisk plan, med seniorpolitiske tiltak.

I sak 30/18 vedtok styret handlingsplan for Helgeland havn IKS. Styret fikk orientering om innholdet, og handlingsplanens forankring i strategiplanens 8 satsingsområder. Styret vedtok at handlingsplanen skal være et aktivt dokument som skal ha en fast post på framtidige styremøter.

I sak 33/18 vedtok styret at Fagforbundets representant i de framtidige lønnsforhandlingene i selskapet.

I sak 37/18 vedtok styret leieavtale for I3-tomten på Horvnes (Mosjøen).

I sak 44/18 vedtok styret årshjul for selskapet, som skal beskrive alle viktige arbeidsoppgaver som skal utføres i selskapets administrasjon.

Utover disse sakene har styret behandlet de sakene som har blitt videresendt til representantskapet og de har fått faste orienteringer om diverse prosjekter som havneselskapet jobber med.

Styreleder mente at IKS-loven er tydelig på styrets og representantskapets roller, oppgaver mv. Selskapet har lenge vært i en utredningsfase, og har brukt tid på å finne rolle, finansiering, måter å samarbeide på mv.

Styreleder har tett dialog med havnedirektøren utenom styremøter. Gjennom denne kontakten følger man opp hvordan selskapet arbeider.. Det er viktig for styreleder å ikke gå inn og styre for mye. Samtidig er det viktig at administrasjonen tar signaler fra styret, og organiserer seg slik at de ivaretar styrets strategi. Styreleder opplever at selskapet er organisert på en god måte.

4.3.3 Daglig leder og administrasjonen

Selskapet ledes administrativt av en daglig leder. Daglig leder har en ledergruppe bestående av assisterende daglig leder, administrativ leder og teknisk leder. Ved utgangen av 2018 var

---

⁶ Av regnskapet til Alstahaug havnevesen KF framgår det under art 14750 at det overført tilskudd til Helgeland havn pålydende 800.000, -

det 9 fast ansatte i Helgeland havn, i tillegg til en midlertidig ansatt. Alle ansatte er underlagt daglig leder, men personalansvaret for en konsulent og kontormedarbeider er delegert til administrativ leder.

Daglig leder er plassleder i Mosjøen og assisterende daglig leder er plassansvarlig i Sandnessjøen.

Det er ikke vedtatt instruks, delegasjonsreglement for daglig leder ut over det som står i selskapsavtalen.

Administrativ leder har ansvar for økonomi og sentralbord. Han skal sørge for administrative og økonomiske rutiner i selskapet.

4.3.4 Økonomisk status

Tabell 7. Årsregnskap for Helgeland havn IKS

	2018	2017
Driftsinntekter	18,3	0,05
Driftskostnader	18,1	0,3
Årsresultat	0,1	-0,3

I årsberetningen kommenteres det at det i budsjett for 2018 var forutsatt at disposisjonsretten til de kommunale anleggene i eierkommunene, skulle overføres til Helgeland havn IKS fra 1.7.2018. Det meste av driftsinntektene og driftskostnadene er derfor fra perioden fra 1.7.-31.12.

De ansatte fra Alstahaug havnevesen KF og Mosjøen havn KF ble overført til Helgeland havn IKS ved virksomhetsoverdragelse fra 1.7.2018. Alle pensjonsavtalene som var gjeldende for Alstahaug havnevesen KF og Mosjøen havn KF ble transportert og overført til Helgeland havn IKS fra samme tidspunkt.

2018 er første driftsår der alle inntekter og kostnader knyttet til havneanleggene i deltakerkommunene er overført til Helgeland havn IKS. Etter en lengre prosess med virksomhetsoverdragelse ble startdatoen 1.7.2018. Det første driftsåret med disponering av havnekapitalen, er 6 måneder Dette var også forutsatt i budsjettet.

Både driftsinntektene og -kostnadene var høyere enn budsjettet, men årsresultatet gikk i pluss. Styret får kvartalsrapportering på regnskapet. Det er administrativ leder som legger fram dette.

Tabell 8. Balanseregnskap 2017 og 2018. Millioner kroner

	2018	2017
Sum anleggsmidler	0,8	0,0
Sum omløpsmidler	12,7	0,3
Sum eiendeler	13,4	0,3
Sum egenkapital	0,4	0,3
Sum langsiktig gjeld	-	-
Sum kortsiktig gjeld	13,0	0,07

Tabell 9. Budsjett for 2020. Millioner kroner

	Budsjett for 2020 HH IKS
Sum driftsinntekter	37,0
Sum driftsutgifter	35,0
Netto finansposter	20,5
Netto driftsresultat	2,0

4.3.5 Økonomistyring og intern økonomisk kontroll

Selskapet bruker Visma Business som styringssystem for økonomi, men bruker også flere andre systemer som er integrert med styringssystemet. Dette gjelder blant annet havneadministrasjonssystemet «Portwin» som er program som blant annet håndterer anløp og kaibesøk, last og tjenester med fakturering. Her registreres fartøyaktivitet til kaiene i Helgeland havn basert på sanntids AIS-signal⁷. I Portwin dannes etter hvert alt av fakturagrunnlag i tilknytning til anløp. Grunnlaget overføres til økonomisystemet automatisk og faktureres ut til kunde. I denne prosessen er mye automatisert.

---

⁷ Automatic Identification System, forkortet AIS, er et antikollisjonshjelpemiddel for skipsfarten.

Visma benyttes til regnskap og fakturering. Det som automatiseres i andre system, overføres til Visma. Helgeland havn bruker også Visma Lønn, Visma. Net approval, Visma net autopay, Visma Net Expense og Visma dokumentcenter, osv. Godkjenning av faktura skjer via Approval, og attesteres av vedlikeholdsledere, administrasjonsleder og av teknisk leder. De anvises av ass. havnedirektør og havnedirektør, og betales med Autopay. Det er rutiner for inngående faktura. Årsavslutning skjer i Visma Finale.

Havnedirektørens reiseregninger anvises av styreleder. Prosedyrer for reiseregninger ligger i kvalitetssystemet. Selskapet følger statens reiseregulativ. Det er også prosedyrer for hvordan man opptre på reise etc.

Selskapet har ikke noe eget økonomireglement, men administrativ leder sier at de har brukt Alstahaug Havn/Alstahaug kommune sitt reglement. De har noen egne rutinebeskrivelser, som for eksempel innkjøpsprosedyre.

Selskapet har ikke kredittkortordninger. Private kort brukes til utlegg. Dette gjelder i stor grad havnedirektør, men også andre ansatte bruker kredittkort i forbindelse med reiseutlegg. Utlegg kreves tilbake gjennom Visma. Havnedirektørens utlegg anvises av styreleder.

Vi har sendt epost til selskapets revisor og fått tilbakemelding på spørsmål vi har stilt. Revisor har ikke sendt nummererte brev til styret i perioden 2018 – februar 2019. Revisor har heller ikke utført oppgaver av rådgivende art overfor selskapet, og har heller ikke andre kommentarer knyttet til revisorbekreftelsen av selskapets årsregnskap.

4.3.6 Strategiarbeid

Selskapet har en strategiplan, Strategiplan 2018 – 2023, som ble vedtatt av styret 4.4.2018. I vedtaket framgår det at administrasjonen bes om å utarbeide handlingsplan på bakgrunn av strategiplanen. Vi ser ikke av protokollene at representantskapet har hatt strategiplanen oppe til behandling.

I sak 30/18 (september) vedtok styret den framlagte handlingsplanen.

Revisor har gjennomgått både strategiplanen og tilhørende handlingsplan. Strategiplanen inneholder 8 strategier, med underliggende mål og delmål. Handlingsplanen bygger videre på de delmålene i de 8 strategiene, og inneholder detaljerte og skjematiske vurderinger av styringsparameter, risiko og kontrollaktiviteter, med tilhørende risikovurdering. Figuren nedenfor illustrerer hvordan handlingsplanen er bygd opp.

Figur 2. Handlingsplan for 2018 – 2023. Oppbygging.

Strategi nr.	Strategier 2018 - 2023 (Kritiske suksessfaktorer)	Styringsparametre/ resultatkrav (hvordan måte)	Risiko	Kontrollaktiviteter / tiltak	Konsjens	Samsynlighet	Netto risiko	Lav risiko	Akseptabel risiko	Ikke akseptabel risiko	Statut A, B, C, D, E, og F	Eventuelle konkrete tiltak (Beskrivelse)	Sjette for plikt (overordnet ansvar)	Plikt (praktisk ansvar)	Metvirkingsplikt	Finansieringsbehov	Frist
--------------	--	--	--------	------------------------------	----------	--------------	--------------	------------	-------------------	------------------------	----------------------------	---	---	-------------------------	------------------	--------------------	-------

I styrevedtaket (sak 30/18) framgår det av protokollen at handlingsplanen skal være fast punkt på styremøtene framover. I høringsmøte ble det presisert at tanken var at handlingsplanen skulle være et arbeidsverktøy ved behandling av saker som vedrører strategi og handlingsplan. Protokollen er litt misvisende på dette, da det ikke har vært meningen at handlingsplanen skal opp som sak hver gang.

I sak 45/18 (desember 2018) har styret igjen handlingsplanen oppe til behandling. Styret vedtar handlingsplanen, med anbefaling om at representantskapet gjør det samme vedtaket.

Representantskapet hadde handlingsplanen oppe som sak i sak 22/18, hvor det framkommer av protokollen at saken skal belyses grundigere i et senere møte i representantskapet. Det har ikke vært saker i representantskapet i 2018 eller 2019 hvor handlingsplanen framgår som tema.

Det framgår ikke av protokollene fra styremøter i 2019 at handlingsplanen har vært oppe som tema.

4.3.7 Kvalitetssystem

Forvaltningsrevisor har fått oversendt det som er selskapets kvalitetssystem.

Assisterende daglig leder har tatt ansvar for kvalitetsarbeidet, og han mener at kvalitetstankegangen må komme ovenfra og ned. Dette må gjenspeiles i selskapets strukturer. Assisterende daglig leder mener at selskapet har fått et godt kvalitetssystem, og systemet skal være et kontinuerlig arbeid. Det har blitt arbeidet etter ISO 9001, og det er mulig at selskapet skal la seg sertifisere etter hvert. Assisterende daglig leder har arbeidet med miljøfyrtårnsertifisering av selskapet, og man skal også over på LEAN-tankegang⁸ som også vil være assisterende daglig leders ansvar.

Kvalitetssystemet er inndelt i kapitler og dokumentnummer, knyttet til hvert dokument. I dokumentet prosedyrebeskrivelse for prosedyrebeskrivelse framgår det en detaljert liste over hvordan de enkelte prosedyrene skal utformes. Det framgår at prosedyrekapitler skal i størst

⁸ Prinsipper for kvalitetsledelse

mulig grad følge kapittelinnvidlingen i NS-EN ISO 9001:2008. Den siste versjonen av denne standarden er fra 2015. Vi har ikke gjennomgått prosedyrene i detalj, men ser at f.eks. henvisningen til regelverk for anskaffelser er lov og forskrift fra før 2017⁹.

4.4 Revisors vurdering

Styret skal legge fram saker for representantskapet i henhold til IKS-loven og selskapsavtalens bestemmelser. Videre skal styret følge opp føringer fra representantskapet.

Etter revisors vurdering legger styret fram alle saker som loven og selskapsavtalen krever for behandling i representantskapet. Informasjonen vi har sett og fått gjennom protokoller og intervju tilsier at styret forsikrer seg godt, ved å forankre prinsipielle saker i representantskapet. Etter revisors vurdering følges føringer fra representantskapet opp i styret. Styret har hatt til behandling vedleggene til selskapsavtalene i flere omganger, det samme har representantskapet. Revisor kan ikke se at Ordensforskrift for 2019 har vært tilbake til behandling i representantskapet, slik representantskapet ba om, dersom det kom innspill fra offentligheten. Revisor tolker det som at det ikke har kommet noen innspill.

Da selskapet trådte i kraft vedtok styret styregodtgjørelse i forbindelse med at de konstituerte seg. Godtgjørelsen er den samme som representantskapet vedtok i 2015. Etter revisors vurdering burde styret sendt en innstilling til representantskapet om godtgjørelse, selv om det har vært vedtatt i representantskapet tidligere.

Revisor har ikke sett hvilken kompetanse styremedlemmene har, men kan ikke se at det er noen av styremedlemmene som har ledende politiske funksjoner i eierkommunene. Slik sett er det sammensatt i tråd med KS' anbefalinger. Etter det revisor forstår av intervjuinformasjon, så er styret stort sett sammensatt av medlemmer med bakgrunn som passer selskapets virksomhet.

Styret har ansvar for en tilfredsstillende organisasjon av selskapets virksomhet. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet, og skal sørge for at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll. Etter det revisor kan se har styret ivaretatt dette ansvaret. Styret, ved styreleder har tett dialog med daglig leder,

---

⁹ Ny lov om offentlige anskaffelser: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2016-06-17-73?q=Offentlige%20anskaffelser>

og etter det revisor kan se er styreleder orientert om organisering, system og rutiner som er viktig for at administrasjonen skal ivareta selskapets formål.

Etter revisors vurdering skjer økonomiforvaltningen på en betryggende måte. Selskapets økonomiske status er kjennetegnet ved at det er i en etableringsfase. Etter revisors vurdering har selskapet en ansvarlig økonomistyring, med god økonomisk og administrativ kompetanse, forsvarlig budsjettering og god dialog mellom administrasjon, styre og eierorgan når det gjelder økonomiske beslutninger. Utover det er systemene for økonomistyring tilfredsstillende. De ulike systemene som brukes er godt integrerte med hverandre, og gir god oversikt. Selskapet har tilfredsstillende økonomisk internkontroll.

Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål og selskapsavtalen. Styret har vedtatt en strategiplan, som gjelder i perioden 2018 – 2023. Etter det revisor kan se har ikke representantskapet hatt denne til behandling. Representantskapet har derimot hatt underliggende dokument til behandling, handlingsplanen for samme periode. Revisor savner behandling av strategiplanen i representantskapet. Strategiplanen med handlingsplan danner et system, hvor formål og målsettinger er konkretisert på en god måte.

Det er utarbeidet et kvalitetssystem for selskapet, som etter det revisor kan se inneholder detaljerte prosedyrer for hvordan virksomheten skal jobbe. Etter det revisor kan se mangler det noe oppdatert informasjon (f.eks. oppdatert anskaffelsesregelverk). Revisor forstår at dette systemet er utviklet ovenfra i den daglige ledelsen, og formidlet ned i organisasjonen. Det er viktig å unngå at systemet ikke bare blir et skrivebordsprodukt, men at ansatte og ledelsen får et eierskap til det.

Per februar 2020 organiserer selskapet den daglige ledelse slik at daglig leder har personalansvar for alle ansatte, unntatt to medarbeidere, som administrativ leder har personalansvar for. Etter revisors vurdering kan slik asymmetrisk organisering bli kilde til frustrasjoner blant ansatte. Revisor vurderer ellers den daglige ledelsen og administrasjonen av selskapets virksomhet til å være hensiktsmessig.

5 SYSTEM FOR ETIKK, VARSLING, PÅLITELIG ØKONOMIFORVALTNING OG ARBEIDSMILJØ

5.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet «etiske retningslinjer»:

- Har Helgeland havn IKS system og rutiner for etikk, varslingsregler, pålitelig økonomiforvaltning og forsvarlig fysisk og psykososialt arbeidsmiljø?

5.2 Revisjonskriterier

Arbeidsmiljøloven fastsetter i kapittel 2A om varslingsregler, retten til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten (Arbeids- og sosialdepartementet, 2005). Kritikkverdige forhold regnes som forhold som er i strid med rettsregler, skriftlige etiske retningslinjer i virksomheten eller etiske normer som det er en bred tilslutning til i samfunnet. Nye varslingsregler i arbeidsmiljøloven kapittel 2A trådte i kraft 1. januar 2020. Her er hensynet til godt yringsklima tatt inn i formålsbestemmelsen. Videre presiseres det hva som ligger i begrepet «kritikkverdig forhold». Arbeidsgivers aktivitetsplikt i varslingssaker reguleres i § 2 A 3. Arbeidsgiver pålegges en undersøkelsesplikt ved mottak av varsel. Det er innført krav om arbeidsgivers saksbehandling (KS-advokatene, 2020).

KS Bedrift har en veileder om *Etikkarbeidet i samfunnsbedriftene* (KS Bedrift, n.d.). Etikkarbeidet i bedriftene skal bidra til bevissthet omkring etiske problemstillinger og gi retning når det oppstår utfordringer i hverdagen. I veilederen presenteres det at alle, både ledere og medarbeidere, bør delta i etikkarbeidet. Tema som trekkes frem som viktige, er interessekonflikter, økonomi og innkjøp, gaver og andre fordeler, og arbeidsmiljø.

Kommunesektorens etikkutvalg har publisert et skriv om etisk standard i foretak og selskaper (KS'etikkutvalg, 2018). I *Beskytt kommunen! Håndbok i antikorrupsjon* beskrives eierstyring som en prosess som innebærer risiko for korrupsjon. Kommunens eierinteresser må ivaretas på en annen måte enn ved ordinær kommunal organisering. Det har vært flere korrupsjonssaker i kommunalt eide selskaper i Norge. Etikkutvalget råder kommunale foretak og selskaper til å ha egne etiske retningslinjer, eventuelt bør kommunens etiske retningslinjer også omfatte foretak og selskaper. For å unngå korrupsjon, vil det også kunne være risikodempende å ha rutiner for eksempelvis anskaffelser eller antikorrupsjonstiltak. Etablerte rutiner og kontrollfunksjoner vil dempe mulighetene for korrupsjon.

Arbeidsmiljøloven § 4-1 første ledd, fastslår at arbeidsmiljøet i virksomheten skal være fullt forsvarlig ut fra en enkeltvis og samlet vurdering av faktorer i arbeidsmiljøet som kan innvirke

på arbeidstakernes fysiske og psykiske helse og velferd. Standarden for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø skal til enhver tid utvikles og forbedres i samsvar med utviklingen i samfunnet.

Det er videre fastsatt krav til det psykososiale miljøet, eksempelvis § 4-3 første ledd «Arbeidet skal legges til rette slik at arbeidstakers integritet og verdighet ivaretas» og tredje ledd «Arbeidstaker skal ikke utsettes for trakassering eller annen utilbørlig opptreden. Det er også fastsatt krav til det fysiske arbeidsmiljøet, eksempelvis § 4-4 andre ledd «Arbeidsplassen skal innredes og utformes slik at arbeidstaker unngår uheldige fysiske belastninger. Nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon. (...)»

På bakgrunn av dette har vi utledet følgende revisjonskriterier:

- Selskapet bør ha etiske retningslinjer
- Selskapet må ha rutiner for varsling
- Selskapet må ha rutiner for å ivareta et godt fysisk og psykososialt arbeidsmiljø

5.3 Data

5.3.1 Etiske retningslinjer

Selskapet har etablert en etisk standard for alle ansatte. Dokumentet er godkjent av assisterende havnedirektør 09.03.2018.

Den etiske standarden inneholder krav til habilitet:

Ansatte skal unngå å komme i situasjoner som kan medføre konflikt mellom foretakets interesser og egne interesser. Dersom personlige interesser kan påvirke avgjørelsen i en sak der en ansatt deltar, skal forholdet tas opp med nærmeste leder.

Ansatte skal være åpne omkring bierverv og verv i organisasjoner som kan medføre inhabilitet eller brudd på lojalitetsplikten. Ansatte skal ikke la egne interesser, eller interessene til familie eller nære venner, påvirke deres handlinger, saksframstillinger eller vedtak.

Den etiske standarden inneholder også informasjon om personlige fordeler:

Ansatte skal ikke motta gaver, reiser, hotellopphold, bevertning, rabatter, lån eller andre personlige fordeler som kan påvirke deres tjenestehandlinger, eller være egnet til å bli oppfattet slik. Mottatte gaver skal eventuelt returneres sammen med et brev som redegjør for selskapets regler om dette. Gaver og personlige fordeler av mindre verdi som gis ved vanlige anledninger (høytider, markeringer, m.m.) aksepteres.

Moderate former for gjestfrihet og representasjon hører med i samarbeidsforhold. Dette må imidlertid ikke utvikles slik at det påvirker beslutningsprosessen eller kan gi andre grunn til å tro det. Dersom de ansatte er i tvil om et forhold er innenfor selskapets etiske standard, skal forholdes tas opp med nærmeste leder.

Den etiske standarden inneholder videre en kort presentasjon om varsling av kritikkverdige forhold. Det vises til egne retningslinjer for avvik og avviksbehandling, samt prosedyre om varsling.

Etikk og habilitet har blitt diskutert i styret. Disse etiske diskusjonene har blitt formalisert i form av prosedyrer. Ifølge styreleder har han selv fratrudd på grunn av habilitet flere ganger. Selskapet skal ha en høy etisk standard og fremstå som forutsigbart. Videre har selskapet en strategi om kvalitetssikring, LEAN og HMS hvor det eksempelvis er fastsatt målsettinger om at selskapet skal ha gode rutiner for registrering og varsling av avvik, og motivere til et aktivt HMS-arbeid blant de ansatte.

Ifølge styreleder har styret diskutert uavhengighet, misligheter og korrupsjon. Det framgår ikke av styreprotokoller at dette, eller etiske retningslinjer har vært tema.

I selskapets strategiplan for Helgeland havn, framgår selskapets verdigrunnlag. Her er det fastsatt bestemmelser om integritet, ansvarlighet, trygghet, kompetanse og engasjement.

I prosedyre om personalmøter fastsettes det at «Forståelse og bruk av kvalitetssystemet skal være en fast sak som tas opp jevnlig. I praksis har det fungert slik at man tar opp aktuelle prosedyrer og rutiner i «KS-timen» i personalmøtene. Personal møter gjennomføres første mandag i hver måned. De viktigste prosedyrene tas opp jevnlig. Prosedyrene er utformet av assisterende havnedirektør, men det hender at prosedyrer endres etter diskusjoner i personalmøter eller etter andre tilbakemeldinger. Revisor har ikke sett referat fra personalmøtene.

5.3.2 Varsling

Prosedyren om varsling er godkjent av assisterende havnedirektør 21.12.2018.

Prosedyren beskriver når, hvordan og hvor varsel skal leveres og håndteres.

Ifølge assisterende havnedirektør har arbeidstakerorganisasjonene ikke vært med på utarbeidelse av rutine om varsling, og det har heller ikke vært prosesser med andre. Rutinen har blitt lagt fram for de ansatte, og de får mulighet til å uttale seg.

Det har ikke vært noen varslinger som har gått til styret. I høringsmøtet ble det understreket at det ikke har vært saker som har vært meldt inn som varslingsaker i selskapet. I høringsmøtet ble det dessuten understreket at rutiner for varsling har vært tema gjentatte ganger på personalmøter. Dette for å gjøre oppmerksom på hva som er avvik og hva som er varslingssak.

Styreleder fortalte at det har vært noen personalsaker som har blitt håndtert på lavere nivå. Ordfører i Alstahaug har ikke mottatt noen signaler i form av varsling, etikk, habilitet og lignende. Han kjenner til at det var noe anstrengt arbeidsmiljø i overgangen fra KF til IKS, men opplever at selskapet har tatt tak i dette og håndtert saken med hjelp av ekstern bistand (Godt Arbeidsmiljø). Den eksterne bistanden har munnet ut i 11 kommunikasjonsregler. Tillitsvalgt beskriver situasjonen som en sterk uenighet mellom personer som går på hvordan jobben skal utføres. Situasjonen har medført sykefravær.

Tillitsvalgt forteller at selskapet har et avviksskjema som brukes. Det skal benyttes som et virkemiddel for at ting skal bli bedre, ikke «henge ut» de som har gjort feil. Ledelsen har signalisert at det skal være høyt under taket i selskapet.

Tillitsvalgt kjenner ikke til om det er noe eget skjema for varsling. Man kan gå inn til leder og si ifra dersom noe ikke er greit.

Verneombud forteller at det var en hendelse hvor en person gikk på et vindusfelt på siden av dør inn til møterommet. Dette ble meldt som avvik, og er tatt tak i.

5.3.3 Rutiner for å sikre pålitelig økonomistyring

Selskapet har ikke noe eget økonomireglement. Selskapet har benyttet Alstahaug Havn KF/Alstahaug kommunes reglement. Det finnes noen egne prosedyrer, eksempelvis innkjøpsprosedyre.

Økonomistyring i selskapet er omtalt i kapittel 4.3.5.

5.3.4 Forsvarlig fysisk og psykososialt arbeidsmiljø

KS-systemet inneholder en rekke rutiner for ulike handlinger tilknyttet arbeidsmiljøet. Dette er både rutine for opplæring i HMS-arbeid, rutine for mottak av trusler, sjekklister for verneombud, risikovurdering for havnearbeid og retningslinjer for likestilling og mot diskriminering. Det er en egen rutine for psykososialt arbeidsmiljø, som omfatter ti husregler som skal bidra til et bedre arbeidsmiljø:

1. Slipp lidenskapen og engasjementet løs!
2. Ikke spar på rausheten

3. Ta i bruk elefantørene – tilstedeværelse (det er umulig å snakke og lytte samtidig)
4. Språk og kommunikasjon er kontaktskapende
5. Ta ansvar for egen utvikling
6. Sørg for å få tilbakemeldinger
7. Memento mori
8. Erkjenn at du er en del av et team
9. Gå inn i din rolle fullt og helt – ikke stykkevis og delt
10. Før «trollet» ut i lyset – så sprekker det

Videre er det en rekke rutiner eksempelvis for vedlikehold av ulike områder, og ferdsel og arbeid på kaiområdene.

Helgeland havn har ett verneombud. Han har fått opplæring gjennom å delta på et 40-timers verneombudskurs, i tillegg til hjemmekurs. Verneombudet har vært involvert i en gruppe i prosessen med Miljøfyrtårnsertifisering.

Verneombudet forteller at ansatte har vært på kurs for å kunne gå inn i sikringssskap på riktig måte.

Verneombudet gjennomfører vernerunder etter skjema. Det finnes egne skjema for innvendige og utvendige vernerunder. Verneombudet snakker også med ansatte, og har eksempelvis fått merknader på ventilasjonsanlegget inne i Sandnessjøen, og på solskjerming. Førstehjelpsutstyret skal standardiseres slik at det er likt utstyr i Sandnessjøen og i Mosjøen.

Selskapet har ikke gjennomført ROS-analyse, men det er planlagt i nær framtid.

Det ble gjennomført en arbeidsmiljøundersøkelse i 2018. Denne fikk ikke så gode resultater. Dette har sammenheng med et motsetningsforhold blant ansatte. Verneombudet opplever at arbeidsmiljøet er på bedringens vei. Situasjonen har pågått i flere år. Situasjonen er også omtalt kort i kapittel 5.3.2.

Selskapet har system for medarbeidersamtaler, og det har nylig blitt gjennomført en runde med samtaler i selskapet.

5.4 Revisors vurdering

Selskapet har utarbeidet etiske retningslinjer, og det gjennomføres jevnlig personalmøter hvor det er satt av tid, gjennom «KS-timen», til å gjennomgå aktuelle rutiner og retningslinjer. Revisor har ikke sett protokoller fra personalmøter som kan bekrefte dette, men flere informanter har fortalt om rutine/retningslinjegenomgang som skjer i personalmøter. Etiske

retningslinjer er viktige å diskutere jevnlig, for å sikre god kjennskap i alle ledd i organisasjonen. Det framgår ikke av styreprotokoller at etiske retningslinjer har vært tema, men ifølge styreleder har både etikk, habilitet, misligheter og korrupsjon vært diskutert i styret. Dette er noe revisor mener er viktig at styret er opptatt av.

Selskapet har utarbeidet rutiner for varsling, som finnes i KS-systemet. Revisor kan ikke bekrefte hvor godt kjent alle ansatte er med rutinene. Det er viktig at rutiner gjøres kjent blant alle ansatte, slik at man ikke lurer på hva man skal gjøre hvis man befinner seg i en gitt situasjon. Det er også viktig å avklare grensegangene mellom eksempelvis varsling og avvik. Dette er noe ledelsen har gitt tilbakemelding om at de tar opp jevnlig, noe revisor vurderer som bra.

Det framgår av kapittel 3.4.5 at selskapet har rutiner for internkontroll innen økonomi, og systemer og rutiner som bidrar til å senke risikoen for korrupsjon og misligheter. Videre bidrar dette til å sikre en pålitelig økonomistyring.

Selskapet har rutiner for å ivareta både det fysiske og psykososiale arbeidsmiljøet. Selskapet har hatt problem med arbeidsmiljøet, som bl.a. har medført sykefravær. Situasjonen har blitt tatt tak i, ved hjelp av ekstern bistand. Revisor ser at selskapet har gjort tiltak, samtidig som at tillitsvalgt kommenterer at det er vanskelig å få klare svar fra ledelsen. Etter revisors forståelse er ikke situasjonen avsluttet, og det er derfor utfordrende å si noe konkret om saken uten å gå grundig inn i den. Revisor vurderer derfor på overordnet nivå at selskapet har rutiner og retningslinjer for å ivareta det fysiske og psykososiale arbeidsmiljøet, men har ikke grunnlag for å konkludere på om de psykososiale retningslinjene etterleves i tilstrekkelig grad.

6 HØRING

Et utkast til rapport har vært på høring hos kommunens eierrepresentant og hos selskapets ledelse.

Vi har ikke fått tilbakemelding på rapportutkastet fra eierrepresentanten.

På grunn av den ekstraordinære situasjonen med covid-19 ønsket selskapets daglige ledelse et møte for å oppklare det de mente var faktafeil og misforståelser i rapportutkastet i stedet for at de skrev en uttalelse. For å dokumentere tilbakemeldingene skrev forvaltningsrevisor et referat fra møtet, som selskapets daglige ledelse har verifisert. Møtet ble gjennomført som videomøte. Referatet fra møtet er lagt ved rapporten (vedlegg 1).

Revisor har i all hovedsak gjort de korrigeringer som daglig ledelse har påpekt.

7 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER - EIERSKAPSKONTROLL

7.1 Konklusjon

I dette kapittelet konkluderer vi på problemstillingene som har ligget til grunn for eierskapskontrollen.

7.1.1 Alstahaug kommunes eierskapsoppfølging

Utøver Alstahaug kommune eierskapet i Helgeland havn IKS i tråd med regelverk, vedtak og etablerte normer for god eierstyring?

Alstahaug kommune utøver i all hovedsak eierskapet sitt i tråd med KS' anbefalinger om god eierstyring ved at de har en todelt eierskapsmelding. Forvaltningsrevisor har pekt på svakheter når det gjelder

- del to av eierskapsmeldingen legges ikke fram for kommunestyret årlig
- protokoller fra representantskapsmøter, revisorbekreftet årsregnskap, årsberetning, budsjett og økonomiplan er ikke tydelig synliggjort i kommunestyret (f.eks. som referatsak, lett tilgjengelig elektronisk mv.)
- det er ikke spesielle opplæringstiltak for folkevalgte knyttet til eierskap og representasjon i foretak og selskap som kommunen eier

Helgeland havn IKS er et nytt selskap i sin nåværende form. Alstahaug kommune har hatt tett oppfølging av selskapet i etableringsprosessen, og har dialog gjennom samhandling mellom det kommunale foretaket og IKS-et.

7.1.2 Eieroppfølging i representantskapet

Selskapsavtalen for Helgeland havn IKS ble vedtatt av representantskapet 18.5.2018, etter å ha blitt godkjent i alle eiernes kommunestyre. Selskapsavtalen inneholder det som IKS-loven krever av en selskapsavtale.

Representantskapet ivaretar i all hovedsak sine forpliktelser i henhold til IKS-loven og selskapsavtalen. Forvaltningsrevisor har pekt på følgende svakheter:

- Selskapsavtalen inneholder ikke bestemmelser om valgkomité, noe representantskapet heller ikke oppnevner for å innstille på styremedlemmer i selskapet
- Representantskapet har ikke vedtatt styreinstruks etter 2015
- Representantskapet har ikke vedtatt godtgjørelse til styremedlemmene etter 2015

Representantskapet har hatt høy møtefrekvens i 2018 og 2019, som trolig har vært nødvendig i en etableringsfase. Møtehyppigheten bør tilpasses representantskapets rolle og IKS-lovens minimumskrav.

7.2 Anbefalinger

Alstahaug kommune har bidratt til at Helgeland havn IKS har kommet i drift. På bakgrunn av vurderinger og konklusjon anbefaler forvaltningsrevisor at Alstahaug kommunestyre og eierrepresentanten i Helgeland havn IKS:

- behandler ny eierskapsmelding, og legger fram del to av eierskapsmeldingen årlig,
- synliggjør protokoller fra representantskapsmøter, revisorbekreftet årsregnskap, årsberetning, budsjett og økonomiplan gjennom f.eks. referatsaker i kommunestyret
- inkluderer eierskapsoppfølging og eierrepresentasjon i folkevalgtopplæringen
- foreslå at representantskapet bruker valgkomité til å innstille styremedlemmer
- foreslår at representantskapet vedtar styreinstruks og styregodtgjørelse ved nytt valg av styre

8 KONKLUSJON OG ANBEFALINGER - FORVALTNINGSREVISJON

8.1 Konklusjon

I dette kapittelet konkluderer vi på problemstillinger i forvaltningsrevisjonen av Helgeland havn.

8.1.1 Om selskapet ivaretar Alstahaugkommune sine eierinteresser

Med bakgrunn i at Alstahaug kommune har inngått samarbeid med andre kommuner i regionen om utvikling og drift av havnevirksomheten, mener forvaltningsrevisor at selskapsavtalen ivaretar Alstahaug kommunes interesser og innflytelse. Alstahaug kommune er største eier, men kan ikke få gyldig vedtak uten at den andre største eieren slutter seg til det.

Alstahaug kommune har opprettholdt det kommunale foretaket som ivaretar eierskapet til havnekapitalen. IKS-et disponerer eiendommene og får inntektene av aktiviteten. Forvaltningsrevisor mener at ordningen ikke er til ulempe for kommunen og KF-et.

Det kan ligge potensielle motsetninger når det gjelder investeringer og bruk av disposisjonsfondet til det kommunale foretaket, noe som kan hindre at nødvendige tiltak blir iverksatt. Det skal ikke ha vært problem hittil.

8.1.2 Om det er etablert styringssystem som sikrer måloppnåelse og økonomisk forsvarlig drift

Vi mener at Helgeland Havn IKS i hovedsak har etablert tilfredsstillende styringssystem for måloppnåelse og forsvarlig økonomisk drift. Vi har sett svakheter på følgende områder:

- Styret burde ha sendt forslag til styregodtgjørelse videre til representantskapet, selv om satsene var de samme som representantskapet vedtok i 2015.
- Representantskapet har ikke vedtatt strategiplanen, men underliggende dokument; Handlingsplan for 2018 – 2023.
- Selskapet har et kvalitetssystem. Kvalitetssystemet er ikke oppdatert på viktige regelverk, som anskaffelser.
- Personalansvaret for to av selskapets ni ansatte er delegert fra daglig leder til ledernivået under. Vi mener at selskapet bør være oppmerksomme på uheldige følger av asymmetriske ledelseslinjer.

8.1.3 Etikk, varsling, pålitelig økonomiforvaltning og forsvarlig arbeidsmiljø

Forvaltningsrevisor mener at Helgeland havn har system for etikk, varsling, pålitelig økonomiforvaltning og forsvarlig arbeidsmiljø.

- De etiske retningslinjene har ikke vært behandlet i styret og representantskapet, men vi har inntrykk av at styret har vært opptatt av temaet.
- Selskapet har varslingsrutiner, men forvaltningsrevisor kan ikke bekrefte hvor godt kjent ansatte er med varslingsrutinene.
- Selskapet har hatt problem med arbeidsmiljøet. Selskapets ledelse har tatt tak i det, og hatt bistand fra eksternt kompetansemiljø. Selv om arbeidsmiljøet har bedret seg, er det fortsatt utfordringer.

8.2 Anbefalinger

Driften ved Helgeland Havn IKS har kommet godt i gang. På bakgrunn av vurderinger og konklusjon anbefaler forvaltningsrevisor følgende korrigeringer og forbedringer:

- vurdere selskapsavtalen etter hvert, med tanke på om ordningen med og fordelingen mellom eierskap og disposisjonsrett til havnekapitalen er hensiktsmessig,
- legge fram beslutning i representantskapet om godtgjørelse for styremedlemmene
- sørge for at kvalitetssystemet til enhver tid er oppdatert med riktig regelverk og bestemmelser
- vurdere organisering og lederansvar, slik at dette framstår mest mulig likt for de ansatte
- fortsette å følge opp arbeidsmiljøet for å motvirke uro og motsetninger blant ansatte.

KILDER

Arbeids- og sosialdepartementet. (2005). *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern m.v.*
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62?q=Arbeidsmiljøloven>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2000). *Forskrift om årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for interkommunale selskap.*
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1999-12-17-1568>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2018). *Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven).* <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-22-83?q=kommuneloven>

KS-advokatene. (2020). *Nye varslingsregler fra 1. januar 2020.* <https://www.ks.no/ks-advokatene/nyheter/nye-varslingsregler-fra-1.-januar/>

KS'etikuttvalg. (2018). *Høy etisk standard i foretak og selskaper – om kommunalt eierskap.*
<https://www.ks.no/contentassets/4433d7c6096d4cf2888769d61a3ec456/hoy-etisk-standard-i-foretak-og-selskaper--om-kommunalt-eierskap-1.pdf>

KS. (n.d.). *Anbefalinger om eierstyring og selskapsledelse og kontroll.*

KS Bedrift. (n.d.). *Etikkarbeidet i samfunnsbedriftene.*

NKRF. (2018). *Veileder i selskapskontroll med vekt på eierskapskontroll.*
https://www.nkrf.no/assets/documents/Publikasjoner/Veileder_i_selskapskontroll_-_fastsatt_av_styret_22.10.2018.pdf

Norges kommunerevisorforbund, N. (2011). *Standard for forvaltningsrevisjon.*
<https://www.nkrf.no/rsk-001-standard-for-forvaltningsrevisjon>

Representantskapet i Helgeland havn IKS. (2018). *Selskapsavtale-for-Helgeland-Havn-IKS.pdf.*

Samferdselsdepartementet. (2019). *Lov om havner og farvann.*
[https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2019-06-21-70?q=havne og farvannsløven](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2019-06-21-70?q=havne%20og%20farvannsløven)

Andre kilder:

Alstahaug kommunes innsynsløsning:

<https://www.alstahaug.kommune.no/moetekalender.197944.no.html>

Helgeland havn IKS: helgelandhavn.no

Tilsendte dokument fra selskapet.

VEDLEGG 1

REFERAT FRA HØRINGSMØTE VEDR. SELSKAPSKONTROLL I HELGELAND HAVN IKS

Tid: 10-1130

Sted: Teams

Til stede: Trond Nygård og Kurt Jessen Johansson (Helgeland Havn)

Anna Ølnes og Sunniva Tusvik Sæter (Revisjon Midt-Norge)

Side 21, «Det framgår av selskapsavtalen at»: Revisor har ikke etterspurt protokoller fra 2015 og tidligere, men vektlagt de beslutningene som er tatt i styrende organ fra 2016 – 2019. Revisor har fått tilsendt innkalling og protokoll fra representantskapsmøte 16.2.2015 i forbindelse med høringen. Det har vært en styreinstruks som ikke var så god, men det er nå utarbeidet en ny som skal behandles i styret. Det ligger dermed en styreinstruks som er godkjent av representantskapet. Det framgår også av tilsendte protokoller at styret ikke har fastsatt honorar til seg selv. Honoraret har ikke blitt endret siden 2015. *Kommentaren gjelder også revisors vurdering og konklusjon om dette.*

Side 28, nederst på siden: Viktig å være obs på at det er ikke kun finansiering fra disposisjonsfond det er snakk om, det er en av flere muligheter for finansiering. Det skal finansieres gjennom KF, enten gjennom låneopptak eller disposisjonsfond. Bør omformulere til «.. kan det bli en diskusjon om investeringen skal dekkes gjennom disposisjonsfondet eller lån». **Det samme gjelder i andre avsnitt på side 30.** Videre i dette avsnittet står det at «leder fungerer som administrativ leder». Høres midlertidig ut, men det er det ikke. Den eneste forskjellen er at han ikke lønnes. Er ansatt her.

Side 32, tredje avsnitt: Det står at i protokollen framgår det at det har vært usikkerhet om deltakerkommunene har kvalitetssikret oppstillingen. Er uenige i at det har vært usikkerhet. Saken har derimot vært oppe flere ganger fordi Alstahaug ikke hadde kvalitetssikret. Da saken endelig ble behandlet, var det ingen usikkerhet.

Side 33, fjerde avsnitt: Styregodtgjørelse – *kommentaren gjelder også vurderinger, konklusjon og anbefaling*

Side 33, femte avsnitt: Det er ingen automatikk i at nestleder vil bli daglig leder når daglig leder slutter/går av med pensjon. Det er en passus i ansettelseskontrakten hvor det heter at når daglig leder ønsker å tre av, skal styret gjennomgå hvilke kvalifikasjoner de ønsker å ha i

ny daglig leder. Dersom nestleder fyller disse kvalifikasjonskravene, skal han tilbys stillingen. Dersom han ikke fyller kravene, skal stillingen lyses ut. Har ingen carte blanche.

Side 38, øverst på siden: «I styrevedtaket (sak 30/18) framgår det av protokollen at handlingsplanen skal være fast punkt på styremøtene framover». Har forståelse for at revisor har skrevet dette. Tanken bak var ikke slik. Tanken var at handlingsplanen skulle være et arbeidsverktøy, en slags fast post uten å være en fast sak. Ser at det er formulert annerledes i protokollen. Handlingsplanen har vært oppe flere ganger når man har behandlet saker, og har fungert som et verktøy.

Side 40, nederst: Er ikke enige i at den asymmetriske organiseringen fører til frustrasjon blant de ansatte.

Side 44, fjerde avsnitt: Det finnes ikke eget skjema for varsling, så det er riktig. «Tillitsvalgt opplever at man ikke får konkrete svar fra ledelsen.» For de som leser dette, kan man lese det som at varsling ikke følges opp. Selskapet har aldri hatt en varslingssak. Kan lese det, når det står i samme avsnitt, at det er tilbakemeldinger på varslingssaker man ikke får svar på.

Side 46, andre avsnitt: «...revisor er ukjent med hvor kjent rutineene er i selskapet.» Revisor kan være usikker, men akkurat denne som går på varsling, rapportering og avvik, har gjentatte ganger blitt tatt opp på personalmøter. Burde ikke være grunnlag for å si at de ikke er godt kjent. Det har vært en av de prosedyrene som gjentatte ganger har blitt tatt opp, spesielt med tanke på prosessene som har vært. Dette for å gjøre oppmerksom på hva et avvik er, hvilke forpliktelser ledelsen har når de får et avvik etc. Selskapet er ikke helt enig. Synes ikke det burde være usikkerhet om det. Revisor har ikke etterspurt/fått protokoller fra møtene. Det foreligger protokoller fra alle disse møtene.

Hovedkontor: Brugata 2, Steinkjer

Tlf. 907 30 300 - www.revisjonmidt norge.no